

Masterproef Politieke Communicatie

**Zoals de ouden zongen, piepen de jongen?
Een case study naar jonge politici in Vlaanderen.**

Louis Warlop

Promotor: Prof. Dr. Peter Van Aelst

Verslaggever: Prof. Dr. Jeroen Van Laer

Master Politieke Communicatie (www.politiekecommunicatie.be)

Rolnummer student: s0100410

Faculteit Sociale Wetenschappen

Academiejaar 2014-2015

Masterproef Politieke Communicatie

**Zoals de ouden zongen, piepen de jongen?
Een case study naar jonge politici in Vlaanderen.**

Louis Warlop

Promotor: Prof. Dr. Peter Van Aelst

Verslaggever: Prof. Dr. Jeroen Van Laer

Master Politieke Communicatie (www.politiekecommunicatie.be)

Rolnummer student: s0100410

Faculteit Sociale Wetenschappen

Academiejaar 2014-2015

Inhoudstafel

INHOUDSTAFEL	1
ABSTRACT	2
DANKWOORD	3
1. INLEIDING: JONGEREN IN DE POLITIEK	4
2. LITERATUURSTUDIE	5
2.1 REPRESENTATIE.....	5
2.2 DE ROL VAN DE POLITIEKE PARTIJ	6
2.3 WETTELIJKE EN BUDGETTAIRE BEPERKINGEN OP VERKIEZINGSCAMPAGNES	7
2.4 JONGE POLITICI EN SOCIALE MEDIA.....	8
3. ONDERZOEKSVRAAG EN HYPOTHESEN	9
4. METHODOLOGISCH KADER	10
4.1 EENHEID VAN ANALYSE: DE JONGE VOLKSVERTEGENWOORDIGER.....	11
4.2 POPULATIE EN STEEKPROEF	13
4.3 SEMIGESTRUCTUREERDE INTERVIEWS	14
5. RESULTATEN	15
5.1 CAMPAGNE: DE PARTIJ	15
5.2 CAMPAGNE: DE JONGERENPARTIJ	27
5.3 CAMPAGNE: BUDGET EN AUTONOMIE	30
5.4 CAMPAGNE: DE JONGERE.....	32
a. <i>Wanneer profileert de jongerenkandidaat zich als jongere?</i>	32
b. <i>Waarom profileert een jongerenkandidaat zich als jongere?</i>	34
c. <i>Hoe profileert de jongerenkandidaat zich als jongere?</i>	35
5.5 CAMPAGNE: CONCLUSIE	40
5.6 JONGE POLITICI IN HET PARLEMENT: DESCRIPTIEVE REPRESENTATIE	41
5.7 JONGE POLITICI IN HET PARLEMENT: FOCUS, STIJL EN SUBSTANTIËLE REPRESENTATIE.....	46
5.8 JONGE EN OUDE POLITICI IN HET PARLEMENT	49
6. ZOALS DE OUDEN ZONGEN, PIEPEN DE JONGEN?	51
7. KRITISCHE REFLECTIE	55
8. BIBLIOGRAFIE	56
9. LIJST MET TABELLEN	58
10. LIJST MET FIGUREN	58
11. APPENDIX	59
11.1 DATAVERZAMELING: SEMIGESTRUCTUREERD INTERVIEW	59

Abstract

Percipiëren jonge politici zichzelf als vertegenwoordigers van jonge kiezers? Het doel van dit onderzoek is om de theorie van representatie toe te passen op jonge volksvertegenwoordigers in Vlaanderen, dit aan de hand van kwantitatieve bronnen en semigestructureerde interviews met 25 jonge parlementsleden. De analyse van de campagne en het werk in het parlement leidt tot genuanceerde resultaten. Jonge volksvertegenwoordigers binden zich niet exclusief aan het jongere segment van het electoraat, maar profileren zich in de politiek wel als jongere. De leeftijd, eerdere bestuurservaring, socialisatie en de lijstplaats zijn vier belangrijke determinanten die de mate van jongerenprofilering van politici verklaren. Er zijn ook verschillen tussen jong en oud. Jonge politici voeren op een andere wijze campagne en jonge volksvertegenwoordigers percipiëren een verschillende modus operandi wanneer ze zich in het parlement met hun oudere tegenhangers vergelijken.

Sleutelbegrippen:

Jongeren – ouderen – politici - representatie – descriptief – substantieel – campagne – parlement

Dankwoord

Een masterproef is het sluitstuk van een loopbaan als student en beiden tot een goed einde brengen, doe je niet alleen. Ik wil graag de mensen bedanken die het kompas waren op deze ontdekkingsreis, die mij in de juiste richting stuurden en met wie ik samen nieuwe horizonten mocht ontdekken.

Eerst en vooral prof. dr. Peter Van Aelst, de promotor van deze masterproef, die het geduld had om regelmatig bij te schaven, altijd klaar stond met constructieve feedback en nieuwe invalshoeken aanreikte wanneer het schrijven leek te stokken. Oprechte dank ook voor Patrick Van Erkel, die als onderzoeker de dataset van de kandidatenbevraging toegankelijk maakte voor gebruik. Ik hoop dat dit eindresultaat een bijdrage levert, hoe klein dan ook, aan hun werk.

Een dikke merci aan de hoofdrolspelers van dit onderzoek. 25 jonge parlementsleden maakten tijd vrij om het gesprek met openheid en enthousiasme aan te gaan. Hun engagement tegenover studenten is groot. Ik hoop dat deze masterproef een van de resultaten is die hen overtuigt om dit engagement ook in de toekomst verder te zetten.

Tom Dewandelaere, die als toffe peer altijd bereid was om in *peer review* mijn teksten van een kritische blik en commentaar te voorzien. Samen legden we elk ons eigen parcours van de masterproef af. Ik hoop dat hij mijn commentaren op zijn werk even nuttig en stimulerend vond zoals ik die van hem.

De assistenten en *proffen* van de opleiding politieke communicatie, met in het bijzonder Anne Hardy en Lieuwe Kalkhoven, die zich vaak belangeloos inzetten voor een kwaliteitsvolle leer- en leefomgeving en een goeie sfeer tussen iedereen. Bedankt om ons zo thuis te laten voelen in deze master.

Ann Aertssen en Piet De Vroede, studietrajectbegeleider en stafmedewerker stage, internationalisering en communicatie van de faculteit SW. Jullie steun en motiverende woorden zorgden telkens voor een opstoot van goesting om er terug in te vliegen.

Claude Marinower, Antwerps schepen voor onderwijs, die mij als stagiair een stukje van het politieke bedrijf van binnenuit leerde kennen. Ervaring en bagage die bij het schrijven van deze masterproef enorm behulpzaam bleken.

Johan Vanhoutte sj, die mij leerde wat studeren is. Bedankt om er altijd in te blijven geloven.

Mama, papa, zus, oma's en opa's. Ondanks het jullie waarschijnlijk niet zo interesseerde, bleven jullie toch luisteren wanneer ik aan de familietafel iets vertelde over deze masterproef. Dank jullie wel voor dit lieve gebaar en voor alle steun.

1. Inleiding: jongeren in de politiek

Zoals de ouden zongen, piepen de jongen.

Al in 1999 lonkte de toenmalige CVP naar de stem van de eerste kiezer. ‘Mijn eerste keer’ moest een nieuwe electorale generatie aan de partij binden¹. Vandaag lijkt het of de tijd heeft stil gestaan. Op 5 mei 2015 werd bekend dat de jongste kiezers stemmen op GROEN en Open VLD (Abts, Swyngedouw, & Meuleman, 2015). Een dag later maakten beide partijen bekend dat ze stemrecht willen invoeren voor jongeren vanaf 16 jaar².

Tussen de jonge kiezer en de partij staat de jonge politicus. Jong-zijn krijgt in het politieke bedrijf een verheven aura. De jongere staat voor vernieuwing en verandering, herbronning en bezinning. Een partij in crisis koppelt een inhoudelijke aan een personele verjongingskuur. Als zuiveringssymbool die de demonen van het verleden bezweert en als baken van vernieuwing staat de jonge politicus met stip op 1.

Tussen deze karikatuur en het ideaaltypen staat de werkelijkheid. Hoe profileert de jonge kandidaat zich in de campagne en hoe profileert de jonge volksvertegenwoordiger zich in het parlement? Spreken jonge politici jonge kiezers aan en hoe doen ze dat? Wat motiveert de jonge politicus om in een tijd van laag politiek vertrouwen de representatie van het volk op te nemen, en wie is dan het electoraat dat de jonge politicus naar eigen zeggen vertegenwoordigt?

Profilering van jonge politici in Vlaanderen is voor de politieke wetenschap nog onbekend terrein. Daarom bekijkt deze thesis de profilering van de politieke jongere door de ogen van de jongere zelf. Het research design bestaat uit kwantitatieve en kwalitatieve methoden. De kieslijsten, een bevraging bij 1500 kandidaten en PARTIREP data worden gebruikt voor de kwantitatieve analyse. De eigen dataverzameling bestaat uit 25 interviews met jonge parlementsleden. De bevindingen leiden tot een aantal inzichten en conclusies die als mogelijke aanzet voor vervolgonderzoek kunnen dienen.

Dit onderzoek bouwt op als volgt. Ten eerste bespreekt de literatuurstudie het concept representatie als centrale theorie van deze masterproef. Hierna volgt het methodologisch kader. Ten derde wordt de profilering van de jongerenkandidaten tijdens de afgelopen verkiezingscampagne geschetst, met aandacht voor verschillende contextuele factoren, zoals de rol van de politieke partij waarin de jonge politicus actief is. In de vierde plaats volgt de analyse van ditzelfde proces voor het parlementaire werk van de jonge volksvertegenwoordiger, waarna de tekortkomingen van dit onderzoek, verder te ontwikkelen sporen binnen het onderzoeksveld en de conclusies worden besproken.

¹ Uit ‘100 campagnes, 1 miljoen kiezers’ van Wim Schamp.

² <http://www.knack.be/nieuws/belgie/open-vld-en-groen-willen-stemrecht-op-zestien-jaar/article-normal-568495.html>

2. Literatuurstudie

2.1 Representatie

Representatie is een veelbesproken onderwerp in de politieke wetenschap. Pitkin (1967) conceptualiseert politieke representatie als de figuurlijke vertegenwoordiging van kiezers die omwille van verschillende redenen niet in het parlement aanwezig kunnen zijn. Wauters (2007) stelt dat vandaag nog twee vormen van representatie van belang zijn: de descriptieve en substantiële representatie.

Vooreerst stelt de descriptieve representatie de vraag hoeveel belang een parlamentslid hecht aan de vertegenwoordiging van kiezers op basis van een persoonlijkheidskenmerk, zoals geslacht, beroepsgroep of leeftijd. In welke mate moet het parlement een mini-samenleving zijn waar jongeren, ouderen, arbeiders, vrouwen, personen van vreemde origine en dergelijke meer actief zijn? Descriptieve representatie beargumenteert dat de som van de persoonlijkheidskenmerken van parlementsleden invloed heeft op het politieke werk in het parlement. Bovendien voelen kiezers zich dichter betrokken bij het beleid, louter omwille van de aanwezigheid van volksvertegenwoordigers die dezelfde persoonlijkheidskenmerken delen (Mansbridge, 1999). Eerder onderzoek bevestigt deze uitgangspunten voor de vertegenwoordiging van etnische minderheden in de VS (Gay, 2002). Recent onderzoek leert dat politici van linkse partijen meer belang hechten aan descriptieve representatie dan politici lid van rechtse partijen (Dudzinska, Poyet, Costa, & Weßels, 2014).

Descriptieve representatie maakt abstractie van het inhoudelijke werk van volksvertegenwoordigers, dit is de voornaamste kritiek op het concept. Wauters (2007) beargumenteert dat de vertegenwoordiging van kiezers niet altijd het best gebeurt door parlementsleden met eenzelfde achtergrond en dat streven naar descriptieve representatie voor kiezers geen motivatie is om hun stem uit te brengen voor een bepaalde kandidaat. Dit onderzoek vraagt zich niet af in welke mate kiezers zich identificeren met parlementsleden op basis van persoonlijkheidskenmerken, maar wel of parlementsleden zich identificeren met het eigen persoonlijkheidskenmerk leeftijd. Voelen jonge parlementsleden zich een vertegenwoordiger van jonge kiezers?

Dit onderzoek meet deze identificatie op basis van descriptieve representatie, maar ook via substantiële representatie. Substantiële representatie vergeet wie de parlementsleden zijn, maar benadrukt wat ze doen. Hoe vullen volksvertegenwoordigers hun mandaat in en namens wie spreken ze (Pitkin, 1967)? Zowel eerder als recent onderzoek naar substantiële representatie op basis van geslacht toont bijvoorbeeld aan dat vrouwelijke parlementsleden het sterkst de vertegenwoordiging van vrouwen in de samenleving zullen opnemen (Erzeel, Caluwaerts, & Celis, 2014).

Om te conceptualiseren wie een parlementslid vertegenwoordigt, onderscheiden Eulau, Wahlke, Buchanan, en Ferguson (1959) *focus* en *stijl*. Beide concepten vullen elkaar aan en stellen opeenvolgende vragen: wie ziet het parlementslid als de personen of groepen die hij of zij vertegenwoordigt en door wie laat hij of zij zich leiden als het aankomt op standpuntvorming. Eulau en Karps (1977) diepten het element focus verder uit. De onderzoekers beschreven de geografische focus gericht op vertegenwoordiging van de kieskring, de functionele focus gericht op vertegenwoordiging van specifieke groepen en de individuele focus gericht op de vertegenwoordiging van de eigen kiezers. Pilet, Freire, en Costa (2012) tonen aan dat Belgische volksvertegenwoordigers zich prioritair focussen op hun kieskring, dus dit onderzoek verwacht dat de geografische focus ook sterk zal doorwegen bij jonge parlementsliden, terwijl de functionele en individuele focus van jonge volksvertegenwoordigers zich zal richten op jongeren.

Uit recent onderzoek naar representatie blijkt indirect dat jonge volksvertegenwoordigers het grootste belang hechten aan de vertegenwoordiging van de sociaal-demografische groep ‘jongeren’ (Dudzinska et al., 2014). Enerzijds vinden alle parlementsliden van 14 Europese landen en Israël het belangrijk om jongeren te vertegenwoordigen. Anderzijds blijkt uit de variantieanalyse van ditzelfde onderzoek dat een jonge leeftijd met een hoge significantie het belang dat parlementsliden aan specifieke groepsvertegenwoordiging hechten, verklaart. Betekent de som van beide vaststellingen dat we ook een direct verband kunnen vaststellen tussen de vertegenwoordiging van jonge kiezers door jonge volksvertegenwoordigers?

2.2 De rol van de politieke partij

De rol van de politieke partij als verklarende factor voor descriptieve vertegenwoordiging blijft tot nu onderbelicht. Enerzijds leidt het Belgische electorale systeem ertoe dat de top van de politieke partijen bepaalt welke kandidaten hoge lijstplaatsen krijgen en dus een grote kans maken op verkiezing (Verleden, 2013), al zijn er verschillen tussen partijen (Maddens, Put, & Smulders, 2014). Anderzijds benadert voorgaand onderzoek de descriptieve representatie aan de hand van zelfpercepties van kandidaten (Caramani, Celis, & Wauters, 2014) of het uiteindelijke aantal verkozenen in het parlement (Uslaner & Weber, 1983). Dit thesisonderzoek verlegt de aandacht voor het aantal verkozenen als indicator voor het belang dat politieke partijen hechten aan descriptieve vertegenwoordiging naar het aantal kandidaten en hun positie op de kieslijsten. Het intentieproces van de partij haalt op deze manier de bovenhand van het uiteindelijke verkiezingsresultaat. Toegepast op dit onderzoek stellen we ons de volgende vragen:

- Welke partij plaatst de meeste jongeren op haar lijsten?
- Wat is de gemiddelde leeftijd van de jongerenkandidaten per partij?
- Welke lijstplaatsen krijgen de jongeren?

Dit onderzoek spendeert ook veel aandacht aan de invloed die de partij als contextuele factor uitoefent op het jonge parlementslid. Het concept stijl bepaalt de autonomie van de volksvertegenwoordiger. Eulau (1986) onderscheidt de *trustee*, die zich laat leiden door het eigen oordeel en de *delegate*, die als *agent* optreedt in naam van een *principal*. Thomassen en Schmitt (1997) menen dat de autonomie van individuele parlementsleden sterk ingeperkt wordt door de dominante rol van de politieke partij waar het parlementslid zich in beweegt. In vervolgonderzoek staven Thomassen en Andeweg (2004) deze bevinding, maar beargumenteren ze dat parlementsleden meer autonomie genieten dan oorspronkelijk aangetoond. Ondertussen stellen De Winter en Baudewyns (2014) toegenomen personalisering vast onder de Belgische kandidaten, waarbij kandidaten zich vrijer bewegen ten opzichte van de partij.

2.3 Wettelijke en budgettaire beperkingen op verkiezingscampagnes

Volgens Marynissen (2006) oefenen twee wetgevingen sterke invloed uit op verkiezingscampagnes. Op de eerste plaats beperkt de wetgeving op verkiezingsuitgaven de financiële slagkracht van partijen en kandidaten. De voorbije verkiezingscampagne mocht elke partij maximaal 1 miljoen euro uitgeven (Maddens, Smulders, & Put, 2014). Naast de partijen zijn ook de kandidaten onderhevig aan financiële, wettelijke beperkingen. Op het Vlaamse niveau mogen effectieve kandidaten maximaal 5000 euro uitgeven, met een verschil tussen hooggeplaatste en niet-hooggeplaatste kandidaten (Weekers & Maddens, 2009). Het federale niveau hanteert een verdeelsleutel op basis van lijstplaats en de grootte van de kieskring.

Deze financiële beperkingen resulteren in het feit dat partijen de middelen voor kandidaten gecoördineerd verdelen. Lijsttrekkers mogen bijvoorbeeld meer uitgeven en zullen in hun uitgaven ook campagnemateriaal voor lager geplaatsten voorzien. Maddens, Smulders, et al. (2014) beschrijven dat gemiddeld 84% van de campagnemiddelen van elke individuele kandidaat wordt betaald door de partij. Toegepast op dit onderzoek betekent dit dat we verwachten dat het gebruikte campagnemateriaal van de jongerenkandidaat sterk door de partij zal aangestuurd zijn.

De tweede wettelijke beperking betreft advertentie en communicatie. Gedurende de sperperiode (een volledige periode van 3 maanden voorafgaand aan de verkiezingen) mogen kandidaten geen gebruik maken van verschillende campagnetechnieken of –middelen, zoals commerciële reclameborden of affiches die groter zijn dan 4 m²; gadgets en geschenken en commerciële telefooncampagnes, commerciële reclamespots op radio, televisie en in bioscopen (Van Looy & Elst, 2014). De wetgeving is nog niet mee geëvolueerd wat betreft het gebruik van sociale media. Wegens de diffuse wetgeving raadden verschillende partijen hun kandidaten af om gebruik te maken van betaalde Facebook campagnes tijdens de sperperiode. Uit deze vaststellingen volgen deze onderzoeksvragen:

- Hoe autonoom voelen jonge politici zich bij het uittekenen van hun campagne?
- Welke campagnemiddelen gebruiken jonge politici?
- Hoeveel budget spenderen jongeren aan hun campagne en welk aandeel hiervan sponsort de partij?

2.4 Jonge politici en sociale media

Gebruik van sociale media wordt expliciet gelinkt aan jongeren (Walrave & Van Ouytsel, 2014; Watkins, 2009). Hargittai (2010) beschrijft de huidige generatie als *digital natives*: jongeren die hun hele leven blootgesteld zijn aan sociale media en internet. Niet alle auteurs erkennen de homogeniteit van deze generaties (Brotcorne, Mertens, & Valenduc, 2009; Selwyn, 2009), maar delen de stelling dat leeftijd een verklarende variabele is voor hoog gebruik (Livingstone & Helsper, 2007). Dit betekent niet dat oudere generaties niet aanwezig zijn op sociale media. Ouderen gebruiken digitale media vaker voor professionele toepassingen zoals e-banking, terwijl jongeren sociale media vaker als communicatiemiddel inzetten (Brotcorne et al., 2009).

Sociale en digitale media transformeren ook de configuratie van verkiezingscampagnes (Watkins, 2009). In 2007 verspreidde het nieuws dat Barack Obama een toespraak zou geven in Illinois zich als een lopend vuurtje op sociale media. Waar de toenmalige senator 100 aanhouders had verwacht, daagden er 3500 op. Sindsdien onderstreept hij het belang van *digital communities*. Terwijl digitale media in de Verenigde Staten voornamelijk worden ingezet als tool voor fundraising (McKinney & Banwart, 2008), beschrijven wetenschappers ook een verhoogde online interactie tussen kiezer en politicus (Correa, Hinsley, & De Zuniga, 2010).

Deze vaststellingen bevestigen de typologie van de postmoderne campagne beschreven door Norris (2000). In tegenstelling tot de premoderne campagne, die zich laat kenmerken door klassieke campagnecommunicatie zoals affiches, pamfletten en manifesten georiënteerd op de achterban en de leden van de politieke partij, en de moderne campagne, waar massamedia instaan voor een communicatie naar een ontzuid electoraat, typeert de postmoderne campagne zich door toegenomen persoonlijke communicatie tussen kiezer en politicus. Door middel van het internet, een gefragmenteerd medialandschap en een sterke professionalisering van politieke campagnes bereiken politici nu een zeer afgebakende doelgroep. De Winter en Baudewyns (2012) stellen dat doelgroepenafbakening door politici met behulp van nieuwe communicatiekanalen zoals sociale media in België voorlopig beperkt is.

Toch zal dit thesisonderzoek nagaan of jonge politici sociale en digitale media inzetten als onderdeel van de substantiële representatie van jongeren. Spreken jonge politici de doelgroep jongeren aan door middel van digitale communicatiemiddelen of is hun digitale aanwezigheid louter te verklaren door hun lidmaatschap van de *digital natives* generatie?

3. Onderzoeksvraag en hypotheses

Bovenstaande literatuur leidt tot volgende centrale onderzoeksvraag: *percipiëren jonge politici zichzelf als vertegenwoordigers van jonge kiezers en jongeren in de samenleving?* De verschillende vragen geformuleerd in de literatuurstudie dienen als leidraad voor dit thesisonderzoek. Aanvullend op deze vragen toetsen we volgende hypotheses:

Hypothese 1: linkse partijen zullen meer jongeren op hun lijsten plaatsen dan rechtse partijen.

Hypothese 2: linkse partijen zullen jongeren hogere lijstplaatsen toekennen dan rechtse partijen.

Hypothese 1 en 2 volgen uit onderzoek van Dudzinska et al. (2014). De auteurs stellen dat politici van linkse partijen meer belang hechten aan descriptieve representatie dan politici van rechtse partijen. Deze hypotheses toetsen of dit ook geldt voor de Vlaamse partijen. De analyse gebeurt op basis van de kieslijsten.

Hypothese 3: jongeren zullen zich minder autonoom voelen dan ouderen om een campagne uit te werken.

Hypothese 4: jongeren zullen een kleiner budget kunnen besteden aan hun campagne dan ouderen.

Hypothese 5: jongeren zullen meer gebruik maken van sociale media dan ouderen.

Hypothesen 3, 4 en 5 volgen uit bovenstaande literatuurstudie en toetsen de verschillen voor de variabelen autonomie, budget en campagnemiddelen tussen jong en oud. De analyse van deze variabelen gebeurt op basis van de kandidatenbevraging van professoren Thyssen en Van Aelst³.

Gezien het exploratief karakter van dit onderzoek, leeftijd als basis voor descriptieve en substantiële representatie werd nog niet vaak onderzocht, willen we ook meer inzicht krijgen in de achterliggende motieven van jonge politici om jonge kiezers wel of niet aan te spreken, om bepaalde politieke thema's op te nemen of om zich tijdens de campagne en in het parlement als jongere te profileren. Deze vragen, de onderzoeksvragen die volgen uit de literatuur en de hypotheses werden gebruikt als aansturing voor de interviews met 25 jonge parlementsliden.

³ Zie 4. Methodologisch kader.

4. Methodologisch kader

Dit onderzoek bouwt verder op beschikbare kwantitatieve data van de recentste PARTIREP bevraging (Deschouwer & Depauw, 2014). PARTIREP verklaart de representatie van parlementsleden aan de hand van institutionele determinanten. Op basis van gestandaardiseerde interviews bevroegen Deschouwer, Depauw, and André (2014) 2.326 parlementsleden, lid van zowel nationale als regionale parlementen van 14 verschillende Europese landen en Israël⁴.

De onderzoeksperiode bedroeg drie jaar (2009, 2010 en 2011). Door de opname van persoonlijkheidskenmerken zoals leeftijd betekenen deze data een meerwaarde voor dit thesisonderzoek.

Naast het kwantitatief materiaal van PARTIREP, maakt dit onderzoek ook gebruik van de data van de kandidatenbevraging van Professoren Van Aelst en Thyssen. Naar aanloop van de Europese, federale en regionale verkiezingen van 25 mei 2014 bevroegen beide professoren aan de hand van een online survey alle kandidaten van Vlaamse politieke partijen die deelnamen aan de verkiezingen op de verschillende verkiezingsniveaus. In totaal beantwoordden 1500 kandidaten de bevraging. Een responsgraad van 60%. Deze dataverzameling kadert in het onderzoek naar personalisering en bevraagt kandidaten voornamelijk naar hun persoonlijke campagnekeuzes zoals de thema's die ze tijdens de campagne uitspelen en hoe groot het budget was dat ze konden besteden. Net zoals het PARTIREP onderzoek kan ook deze kandidatenbevraging de persoonlijkheidskenmerken van de respondenten uitfilteren. Dat maakt de analyse van het leeftijdselement mogelijk. Gezien de gerichtheid op de campagne van deze data gebruikt dit onderzoek deze enkel bij de bespreking van de campagnes van jongerenkandidaten.

De derde en laatste kwantitatieve bron van dit onderzoek betreft de kandidatenlijsten van de afgelopen verkiezingen en de leeftijdsgegevens van de verkozen volksvertegenwoordigers in het Vlaams parlement en de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor de Nederlandstalige kieskring. Dit onderzoek bundelt de leeftijdsgegevens van alle kandidaten, zowel verkozen als niet-verkozen. Dankzij de medewerking van verschillende politieke partijen, de nog beschikbare gegevens op de websites van de politieke partijen, de officiële kandidatenlijsten en de persoonlijke gegevens die volksvertegenwoordigers beschikbaar stellen op de websites van het Vlaams parlement en de Kamer van Volksvertegenwoordigers, was het mogelijk om deze data correct en volledig te verzamelen. Aanvullend op deze dataverzameling gebruikt dit onderzoek de resultaten van Maddens, Put, et al. (2014). In 'het DNA van de kandidaten' bespreken de auteurs het leeftijdselement in een vergelijkend perspectief voor alle kandidaten en op partijniveau sinds de verkiezingen van 1987. De onderzoekers vulden deze publicatie aan met de recentste verkiezingsgegevens (Smulders, Put, & Maddens, 2014).

⁴ Australië, België, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Ierland, Israël, Italië, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Spanje, Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk.

Bovenstaande drie bronnen bieden recente empirische context voor dit thesisonderzoek, dat de eigen data kwantitatief, maar voornamelijk kwalitatief verzamelt. Onderstaande alinea's beargumenteren de keuze voor de kwalitatieve aanpak en beschrijven de operationalisering van de dataverzameling.

Drie redenen motiveren de keuze voor kwalitatieve dataverzameling. Op de eerste plaats leggen de recente onderzoeken naar representatie de verschillen bloot op geaggregeerde en comparatieve wijze. PARTIREP gebruikt als eenheid van analyse de individuele volksvertegenwoordiger, maar legt bij haar conclusies voornamelijk nadruk op de verschillen tussen partijfamilies. Bovendien spreekt PARTIREP zich uit over institutionele factoren, terwijl dit onderzoek op zoek gaat naar het persoonlijkheidskenmerk 'leeftijd' als mogelijke verklaring voor de representatie door het jonge parlementslid. Daarnaast biedt PARTIREP inzicht in verschillen tussen landen, maar verklaart ze slechts in beperkte mate de verschillen tussen volksvertegenwoordigers binnen eenzelfde kiessysteem.

Kwalitatief onderzoek op basis van interviews betekent dus een aanzet om tot het exploreren van dit onontgonnen deel binnen het onderzoek naar representatie, dit op basis van semigestructureerde interviews met jonge volksvertegenwoordigers.

4.1 Eenheid van analyse: de jonge volksvertegenwoordiger

Elke volksvertegenwoordiger die op 25 mei 2014 jonger was dan 35⁵ ontving een uitnodiging om aan dit onderzoek deel te nemen. Deze leeftijdsafbakening, de keuze om enkel volksvertegenwoordigers te bevragen en geen niet-verkozen kandidaten, de keuze om het Vlaamse en federale niveau, maar niet het Europese niveau in rekening te brengen, en de keuze om in de analyse enkel de effectieve kandidaten en niet de opvolgers op te nemen, wordt hieronder gemotiveerd.

⁵ Geboren op of na 25 mei 1979.

'In de politiek ben je heel lang jong. Ik denk dat er geen enkel segment in de samenleving is waar je zo lang jong bent, tenzij bij pastoors. Officieel ben je in onze partij jongere tot en met uw 35e.' Deze zinsnede; die één van de bevraagde volksvertegenwoordigers tijdens een interview uitsprak, vat de motivatie voor de leeftijdsafbakening op 35 samen. Verkiezing in het Vlaams parlement en in de Kamer van Volksvertegenwoordigers kan pas op de leeftijden van respectievelijk 18 en 21. Weinig jongeren vinden op die leeftijd al de weg naar de wetgevende macht. Daarom leggen politieke partijen de grens van hun jongerenafdelingen op de bovengrens van 30 tot en met 35. Alhoewel 'de jongere in de samenleving' volgens de collectieve perceptie tot een jongere leeftijdsgroep behoort (vaak tot en met 26), volgt dit onderzoek de hoogste afbakening van de leeftijdsgroep 'politieke jongere', die de partijen zichzelf opleggen. Wanneer de eigen partij haar volksvertegenwoordigers indeelt bij de 'jongeren' mag dit onderzoek verwachten dat deze volksvertegenwoordigers ook specifiek 'jongeren' in de samenleving zullen vertegenwoordigen.

Naast de leeftijdsafbakening speelt het ook een rol dat het jonge parlementslid effectief het verkozen mandaat van volksvertegenwoordiger uitoefent. In de resultaatbespreking komt zowel de campagne als de routineperiode aan bod, toch kiest dit onderzoek om niet-verkozen kandidaten niet te bevragen. Verkozen volksvertegenwoordigers maakten de campagne vaak intensief mee, gezien hun hoge plaats op de lijst, en kunnen een afweging maken tussen het werk in het parlement en de verkiezingsperiode.

Uit de keuze om enkel verkozen volksvertegenwoordigers te bevragen, volgt logischerwijs dat een aantal oud-volksvertegenwoordigers en kandidaten van politieke partijen die deelnamen aan de verkiezingen, maar de kiesdrempel niet haalden, buiten het onderzoek vallen, zoals PVDA in de Nederlandstalige kieskring en Lijst Dedecker. Wanneer kandidaten van deze partijen de steekproef zouden vervoegen, zou de interne vergelijkbaarheid en consistentie in het gedrang komen. Maddens, Put, et al. (2014) hanteren dezelfde afbakening.

Om de reden van vergelijkbaarheid, blijft ook het Europese niveau buiten beschouwing. De campagne van kandidaten voor het Europees parlement kent een andere dynamiek dan die voor de Vlaamse en federale verkiezingen. De focus van dit onderzoek ligt op het Vlaamse en federale verkiezings- en bestuursniveau: met name op het Vlaams parlement en op de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Een laatste overweging betreft de keuze om wel effectieve kandidaten, maar geen opvolgers in de analyse op te nemen. De analyse van de resultaten focust enkel op de effectieve kandidaten. Uit de resultaten van het onderzoek zullen een aantal resultaten betreffende de strategieën van de opvolgers naar boven komen, maar het gros van de bevroegde volksvertegenwoordigers behoort tot de effectief verkozen kandidaten. In het kwantitatieve materiaal van professoren Thyssen en Van Aelst behoren de opvolgers tot de dataset, maar in de analyse filtert dit onderzoek deze uit, net zoals bij de gegevens wat betreft leeftijd die dit onderzoek onderstaand bespreekt. Dit is een bewuste keuze, omdat dit onderzoek het uitgangspunt hanteert dat de sterkste profilering van kandidaten voornamelijk terug te vinden zal zijn op de effectieve plaatsen.

4.2 Populatie en steekproef

39 verkozen jongerenkandidaten ontvingen een uitnodiging om deel te nemen aan dit onderzoek. Dit is de volledige populatie. 25 jonge parlementsleden nemen deel aan het onderzoek, waarvan 10 lid van het Vlaams parlement en 15 lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers (tabel 1). Deze hoge responsgraad (64%) verzekert de representativiteit en interne validiteit van de resultaten.

Voornaamste bias in de steekproef betreft de relatieve oververtegenwoordiging van het aantal deelnemers van N-VA ten opzichte van de populatie. Volksvertegenwoordigers van deze partij wegen meer door in de steekproef dan in de populatie, terwijl volksvertegenwoordigers van andere partijen een lagere of gelijke vertegenwoordiging kennen in de steekproef ten opzichte van de eigen populatie. Een andere bias is die van het bestuursniveau. Relatief gezien, en de steekproef afgezet tegenover de populatie, nemen meer leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers deel dan leden van het Vlaams parlement. Aangezien dit onderzoek geen kwantificeerbare schaal zal construeren die de antwoorden van interviews kwantitatief verwerkt, zal het de taak zijn om bij de interpretatie en verwerking van de data rekening te houden met deze beide, lichte vertekeningen.

Tabel 1: Totale populatie en bevroegde steekproef van jonge volksvertegenwoordigers per partij en per bestuursniveau

	Vlaams Parlement	Kamer van Volksvertegenwoordigers	Totaal	Vlaams Parlement	Kamer van Volksvertegenwoordigers	Totaal
Vlaams Belang	2	1	3			2
N-VA	6	10	16			12
Open VLD	6	0	6			2
CD&V	6	0	6			4
SP.a	1	1	2			1
GROEN	4	2	6			4
Totaal	25	14	39	10	15	25

4.3 Semigestructureerde interviews

Dit onderzoek tracht een exploratie te doen binnen het beperkt ontgonnen domein waarbij persoonlijkheidskenmerken als verklarende factor voor representatie centraal komt te staan. Daarom volstaat het niet om eerder ontwikkelde vragenlijsten zonder meer over te nemen, noch kunnen de analytische tools die stijl, focus, descriptieve en substantieve vertegenwoordiging aanreiken voldoen om de geformuleerde hypothesen af te dekken en een afdoend antwoord op de onderzoeksvragen te formuleren. Daarom valt de keuze op kwalitatieve semigestructureerde interviews.

Semigestructureerde interviews bieden een aantal vragen die richting geven aan het gesprek met de volksvertegenwoordigers. Deze vragen dekken de onderwerpen af die dit onderzoek als basis aanmerkt. Daarnaast biedt deze vorm van interviews een soepel kader waarbinnen de interviewer speling heeft om af te wijken van het vooropgestelde stramien. Bij het ene interview kunnen andere onderwerpen aan bod komen dan bij het andere, zonder de basiscomponenten uit het oog te verliezen. Semigestructureerde interviews geven de kans om tot werkelijke exploratie te komen.

De dataverzameling gebeurde van maandag 30 maart tot en met dinsdag 5 mei. Binnen deze periode nam dit onderzoek 23 persoonlijke gesprekken⁶, 1 telefonisch gesprek en 1 beperkte vragenlijst via e-mail af. Door middel van een dictafoon bleven de gesprekken bewaard, om deze nadien met behulp van tekstverwerker uit te schrijven. De inzichten en citaten gebruikt in de resultaatbespreking gaan steeds uit van representativiteit. Dit betekent dat, niettegenstaande het feit dat de interviews geen gestandaardiseerde codering kennen, elke conclusie en elk citaat telkens de ondersteuning geniet van de meerderheid van de gesprekken. Wanneer een interessante bedenking ter discussie staat, geeft de resultaatbespreking deze onenigheid weer door middel van citaten. Gecombineerd met de context die de kwantitatieve bronnen bieden, noopt de strikte verwerking van de interviews tot de grootst mogelijke beperking van brede interpretatie.

⁶ De vragenlijst die de basiscomponenten van dit onderzoek aftoetst, is terug te vinden in bijlage 1.

5. Resultaten

Volgende hoofdstukken brengen de kwantitatieve bronnen en kwalitatieve dataverzameling samen om de onderzoeksvraag en hypothesen te toetsen. De resultaatbeschrijving bouwt op in twee delen. Het eerste deel bevat een resultaatbespreking van de laatste verkiezingscampagne. Het tweede deel bespreekt de resultaten voor het dagelijks parlementair werk. Dit eerste deel spreekt over ‘de jongerenkandidaat’ of ‘jongerenkandidaten’ als eenheid van analyse. In het tweede deel benoemt deze tekst de eenheid van analyse als ‘de jonge volksvertegenwoordiger’. Dit is louter semantisch om de coherentie binnen de bespreking van beide delen te garanderen.

5.1 Campagne: de partij

Om de rol van de jongerenkandidaat te contextualiseren, beantwoordt dit onderdeel eerst de vraag hoe de jongerenkandidaten zich binnen de campagne verhouden ten opzichte van andere kandidaten. Dit tekstdeel toetst hypothesen 1 en 2.

Smulders et al. (2014) beschrijven dat de gemiddelde leeftijd van alle kandidaten *‘de voorbije 27 jaar is gestegen, meer bepaald met ongeveer 5 jaar’*. Het aantal kandidaten ouder dan 61 besloeg de laatste verkiezingen 11% van het kandidatenbestand, 15% van de kandidaten was jonger dan 30: *‘bijna evenveel als in 1987’*. Op partijniveau beschrijven deze onderzoekers GROEN als de jongste partij⁷ en Vlaams Belang als de oudste⁸. Tabel 3 en 4 geven de analyse weer van jongerenkandidaten, wanneer enkel de effectieve kandidaten van het Vlaamse en federale verkiezingsniveau voor de partijen CD&V, N-VA, Open VLD, SP.a, GROEN en Vlaams Belang worden geteld.

Eerste algemene vaststelling is dat de leeftijdsgemiddelden van partijen in het algemeen redelijk dicht tegen elkaar aanleunen, een observatie die bij de jongerenkandidaten evenzeer geldt als bij alle kandidaten. De algemene observaties zoals beschreven door Smulders et al. (2014) houden volgens tabellen 2 en 3 stand. Opvallende bemerking is dat de gemiddelde leeftijd van alle kandidaten ongeveer een jaar lager ligt, wanneer enkel effectieve en geen Europese kandidaten in ogenschouw genomen.

⁷ De gemiddelde GROEN kandidaat is 42 jaar oud en GROEN telde het hoogste aantal -30'ers (18.2%) op hun lijsten.

⁸ Vlaams Belang laat voor haar kandidaten een gemiddelde leeftijd van 51 aftekenen. De partij brengt ook het hoogste aantal ouderenkandidaten (boven 61) in stelling: bijna een derde.

Tabel 2: Gemiddelde leeftijd van alle kandidaten bij de verkiezingen 2014 voor het federale en Vlaamse niveau in de Nederlandstalige kieskringen.

	Vlaams Parlement		Kamer van Volksvertegenwoordigers		Totaal	
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N
CD&V	45.8	124	42.2	102	44.2	226
N-VA	43.9	124	47.6	102	45.6	226
GROEN	41.7	124	41.8	102	41.7	226
SP.a	42.3	124	43.3	102	42.7	226
Open VLD	42.2	124	43.6	102	42.8	226
Vlaams Belang	47.3	124	49.8	102	48.4	226
Totaal	43.9	744	44.7	612	44.2	1356

Tabel 3: Gemiddelde leeftijd van jongerenkandidaten bij de verkiezingen 2014 voor het federale en Vlaamse niveau in de Nederlandstalige kieskringen

	Vlaams Parlement		Kamer van Volksvertegenwoordigers		Totaal	
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N
CD&V	29.8	26	27.9	30	28.8	56
N-VA	31.6	29	30.9	16	31.4	45
GROEN	27.6	40	29.0	28	28.2	68
SP.a	29.3	33	28.0	22	28.8	55
Open VLD	29.5	30	29.8	26	29.6	56
Vlaams Belang	28.5	22	27.2	18	27.9	40
Totaal	29.3	180	28.7	140	29	320

24% van alle kandidaten waren jongeren, met een gemiddelde leeftijd van net meer dan 29 jaar. Bovendien valt nauwelijks een onderscheid te merken tussen verkiezingsniveaus. De Vlaamse lijsten telden 24% jongeren met een gemiddelde leeftijd van net meer dan 29 jaar, de federale lijsten telden 23% jongeren met een gemiddelde leeftijd van net minder dan 29 jaar. Op het eerste zicht blijkt dus een grote homogeniteit tussen partijen en verkiezingsniveaus onderling. Verschillen die zichtbaarder worden bij het bekijken van het aantal jongeren per partij.

GROEN plaatst het hoogste aantal jongeren (68) en Vlaams Belang het laagste. De traditionele partijen plaatsen alle drie evenveel jongerenkandidaten, terwijl de niet-traditionele partijen een diffuser patroon vertonen.

Op het Vlaamse niveau manifesteert GROEN zich met 40 jongerenkandidaten als de partij met hoogste aantal jongeren. Hiermee zet de groene partij het jongerenprofiel dat ze zich expliciet wenst aan te meten kracht bij. Aan het andere einde van het spectrum situeert zich het Vlaams Belang, wiens recente verjongingsoperatie niet in de lijstvorming afspiegelt. Met een gemiddelde leeftijd van 28.5 komt de partij niet als oudste uit de bus, maar ze positioneert slechts 22 jongeren. Het laagste aantal jongeren van alle Vlaamse lijsten. Een ander opvallend resultaat is dat van N-VA, die als veranderingspartij de oudste jongeren in stelling brengt. De traditionele partijen leunen dicht tegen elkaar aan wat betreft het aantal jongerenkandidaten en hun gemiddelde leeftijd, waarbij SP.a als linkse partij onder de traditionelen het hoogste aantal (33) jongerenkandidaten telt.

Federaal ligt het aantal jongerenkandidaten lager dan bij de Vlaamse verkiezingen, omdat er per kieskring minder zetels te verdelen zijn dan bij de Vlaamse verkiezingen. De plaatsen op de lijst zijn duurder, dus stromen er in absolute aantallen minder jongeren door. Toch blijkt het relatieve aantal jongeren op de lijsten (23%) (tabel 4) nauwelijks meer dan één procentpunt te verschillen met het Vlaams niveau.

De resultaten van de federale lijsten geven een beperkte vertekening door het hoge aantal jongerenkandidaten van CD&V op haar Brusselse lijst. Van de 15 effectieve kandidaten plaatsen de christendemocraten 12 jongeren met een gemiddelde leeftijd van 27 jaar. Wanneer de Brusselse lijsten uit de resultaten verdwijnen, stijgt de gemiddelde leeftijd van de jongerenkandidaten van CD&V beperkt tot 28 jaar. In totaal valt het aandeel jongeren voor alle partijen bij deze berekening wel hoger uit: 24% (123 op 512).

Een samenvatting van de federale lijsten. Vlaams Belang rekent zich met een laag aantal jongerenkandidaten als gemiddeld jongste partij. GROEN en CD&V steken elkaar naar de kroon in de strijd om het hoogste aantal jongeren: respectievelijk 28 en 30. Net als op het Vlaamse niveau laat N-VA een opvallend resultaat optekenen. Als enige partij komt de partij gemiddeld uit boven de 30 jaar. Nog voornameer is de vaststelling dat op een totaal van 102 federale N-VA kandidaten, er slechts 16 jonger waren dan 35. De resultaten van SP.a en Open VLD lopen federaal grotendeels gelijk met het Vlaamse niveau.

Uit tabel 4 blijkt dat drie van de zes politieke partijen meer jongeren op hun Vlaamse dan op hun federale lijsten plaatsen. Het verschil tussen het Vlaamse en federale niveau valt op voor N-VA, SP.a en GROEN: respectievelijk 8%, 5% en 5%. Onder de partijen die de omgekeerde beweging maken, valt enkel het grote verschil tussen federaal en Vlaams bij CD&V op (8%). Het grote gewicht van jongeren op de Brusselse lijst verklaart dit laatste verschil. Wanneer Brussel uit de statistieken verdwijnt, halen de christendemocraten een aandeel van 21% jongeren op hun federale lijst, wat het verschil met de Vlaamse lijst uitvlakt.

Tabel 4: Proportionele verdeling van het aantal jongerenkandidaten per partij per verkiezingsniveau

Partij	Vlaams parlement	Federaal parlement	Totaal
CD&V	21.0	29.4	24.8
N-VA	23.4	15.7	19.9
GROEN	32.3	27.5	30.1
SP.a	26.6	21.6	24.3
Open VLD	24.2	25.5	24.8
Vlaams Belang	17.7	17.6	17.7
Totaal	24.2	22.9	23.6

GROEN en in mindere mate SP.a scoren als linkse partijen beter dan rechtse partijen wanneer we de gemiddelden van leeftijd en het aantal jongeren ordenen. Groen en SP.a halen samen een gewogen gemiddelde leeftijd van 28 en een jongerenaandeel van 27%. Open VLD, CD&V, N-VA en Vlaams Belang scoren op dezelfde parameters samen respectievelijk 29 en 22%. Op basis van deze cijfers kunnen we besluiten om hypothese 1 aan te nemen: op de lijsten van linkse partijen staan meer jongeren met een lagere gemiddelde leeftijd dan op de lijsten van rechtse partijen.

Een aantal elementen nuanceren deze hypothese. De voornaamste hiervan is de sterke gelijkheid tussen SP.a en de andere twee traditionele partijen: CD&V en Open VLD. Alle deze partijen plaatsen ongeveer evenveel jongeren op hun lijsten en benaderen elkaars gemiddelde leeftijd. Dit in tegenstelling tot GROEN, die als linkse partij echt het onderscheid maakt met deze traditionele partijen. N-VA lijkt het links-rechts patroon te bevestigen, maar de case van het Vlaams Belang verstoort deze dan weer. Opvallend is de coherentie tussen de traditionele partijen, die sterke gelijkheden vertonen, en de niet-traditionele partijen, die elk op hun manier een uitschieter blijken in de indicatieve zin van het woord.

Een tweede vaststelling is dat een consequente links-rechtstegenstelling ook zou moeten afspiegelen op beide verkiezingsniveaus, terwijl er tussen het Vlaamse en federale verkiezingsniveau verschillen opvallen. Een voorbeeld hiervan is SP.a, die op het Vlaamse verkiezingsniveau een relatief hoog, maar op het federale niveau een relatief laag aantal jongeren plaatst.

De volgende beschrijvende statistieken toetsen hypothese 2: linkse partijen zullen jongeren hogere lijstplaatsen toekennen dan rechtse partijen. Het aantal jongerenkandidaten biedt inzicht in de jongerenprofilering van partijen, maar wanneer al deze jongerenkandidaten plaatsen 12 tot 20 zouden krijgen, gaat de stelling dat een partij haar jongeren kansen geeft niet op. Daarom bekijkt deze tekst ook op welke lijstplaatsen partijen hun jongeren in stelling brengen. Tabel 5 somt de gemiddelde lijstplaats van jongeren op, waarbij de ordening van een hoge naar een lage plaats tussen haakjes staat aangeduid. Wanneer we vergelijken tussen verkiezingsniveaus houden twee partijen dezelfde posities en wisselen vier partijen van positie. Figuren 1 en 2 bekijken de spreiding van deze lijstplaatsen.

Tabel 5: Gemiddelde lijstplaats van jongerenkandidaten

	Vlaams Parlement		Kamer van Volksvertegenwoordigers		Totaal	
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N
CD&V	13.1 (6)	26	10.6 (6)	30	11.8	56
N-VA	12.5 (3)	29	8.7 (4)	16	11.2	45
GROEN	12.6 (4)	40	7.9 (1)	28	10.7	68
SP.a	13.1 (5)	33	8.7 (3)	22	11.3	55
Open VLD	9.9 (1)	30	9.9 (5)	26	9.9	56
Vlaams Belang	12.0 (2)	22	8.4 (2)	18	10.4	40
Totaal	12.3	180	9.1	140	10.9	320

Op het Vlaamse niveau doorbreken de rechtse partijen de links-rechtstegenstelling. CD&V, Open VLD, N-VA en Vlaams Belang geven hun jongerenkandidaten een gemiddelde lijstplaats van 12, terwijl SP.a en GROEN hun jongeren samen gemiddeld op een 13^e plaats positioneren. Op het federale niveau neemt links opnieuw de bovenhand met een gemiddeld achtste plaats in vergelijking met rechts (10). In de marge valt de score van Open VLD op, die met een hoog aantal jongeren op het Vlaamse niveau de gemiddeld hoogste lijstplaats toekent aan haar jongeren. In vergelijking met de andere partijen biedt N-VA haar jongerenkandidaten op het Vlaamse verkiezingsniveau gemiddeld de derde en op het federale verkiezingsniveau de vierde plaats.

Het Vlaams Belang is een opvallende case. De partij kent haar jongeren zowel op het Vlaamse als federale niveau een hoge lijstplaats toe en scoort in de verschillende leeftijdsstatistieken behoorlijk goed, waardoor ze de indruk wekt intrinsiek een jongerenpartij te zijn. Ondanks het feit dat de partij inspanningen levert om haar lijsten te verjongen, zoals een vooraanstaande jongerenkandidaat aangeeft: *'in 2007 kwam ik als jongere in het parlement, en men heeft mij toen een verkiesbare plaats gegeven zonder daar veel ruchtbaarheid aan te geven. Die verjongingsoperatie is al langer aan de gang, maar pas bij de voorzittersverkiezingen hebben de media hier iets uitgebreider aandacht aan besteed'*,

en de recente verjongingskuur aan de top van de partij, die haar de jongste partijvoorzitter in de geschiedenis van de Belgische politiek opleverde, spreken niet alle feiten en waarnemingen in het voordeel van het Vlaams Belang als jongerenpartij.

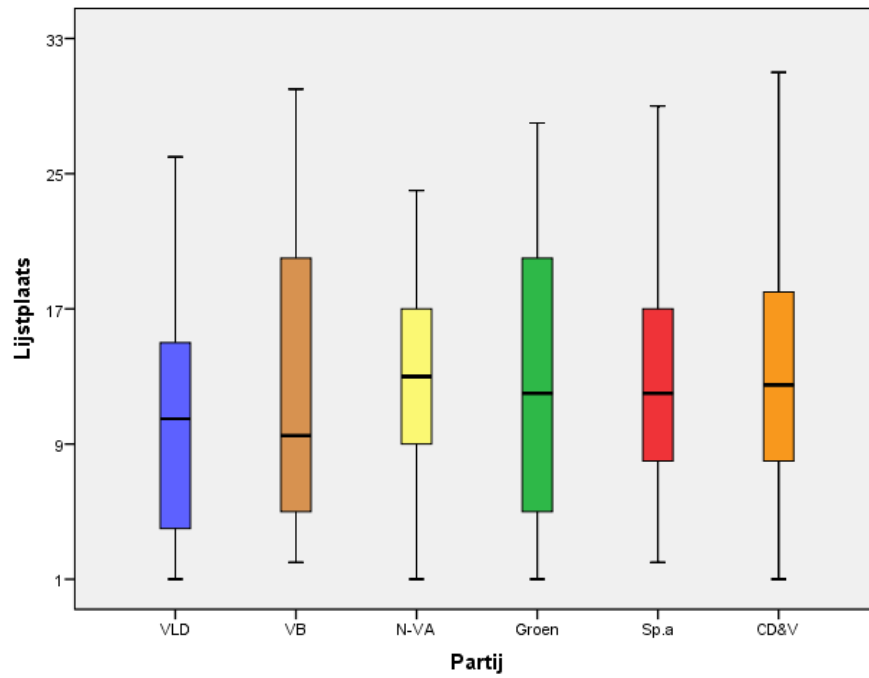
Zo drijft de partij op uitschieters, zowel naar boven als beneden. Niet alleen plaatst het Vlaams Belang de jongste jongeren op haar lijsten, maar ook de oudste ouderen. Met een gemiddelde leeftijd van 47 jaar op het Vlaamse en 50 jaar op het federale niveau torent het Vlaams Belang ver boven de andere politieke formaties uit en troont zich zo tot partij met de gemiddeld oudste kandidaten⁹. Bovendien had de partij op beide verkiezingsniveaus betrekkelijk weinig jongerenkandidaten, wat makkelijker leidt tot lage leeftijdsgemiddelden. Een toonaangevende kandidaat van de partij duidt als volgt: *'de partij heeft nu de jongste partijvoorzitter ooit, maar natuurlijk was die verjongingsoperatie meer om de visuele breuk te maken. Naast de voorzitter drukken nog andere kandidaten met een ouder kiespubliek hun stempel.'*

⁹ Zie tabel 2.

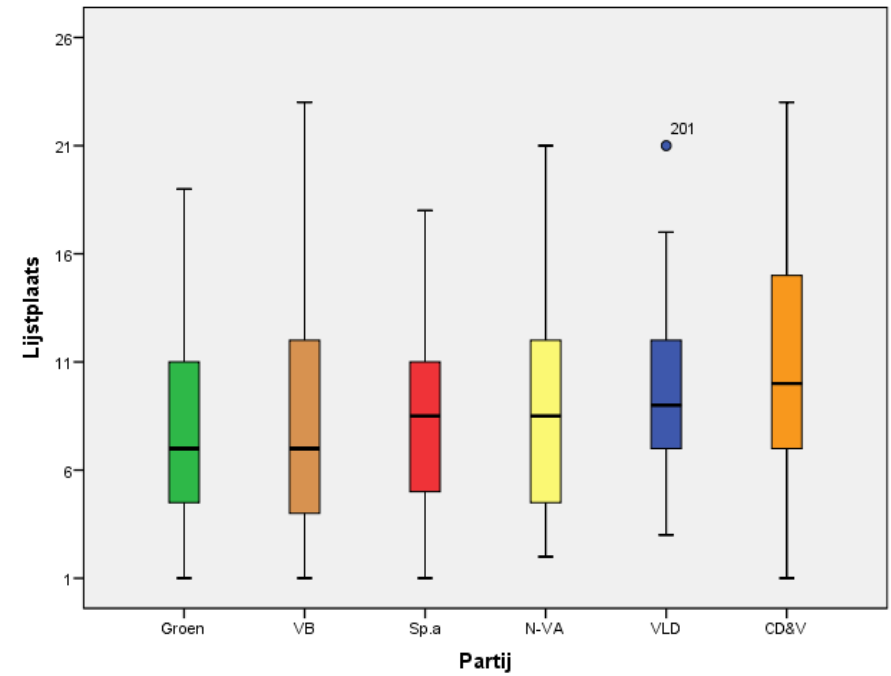
Aansluitend met de gemiddelde lijstplaatsen geven figuur 1 en figuur 2 de spreiding van de jongerenkandidaten op de lijsten weer, opgesplitst per verkiezingsniveau. Op het Vlaamse niveau (figuur 1) blijken de jongeren van GROEN en Vlaams Belang meer gespreid dan de kandidaten van de andere partijen. Op SP.a en Vlaams Belang na brengen alle partijen een Vlaamse lijsttrekker in stelling. Open VLD spreidt haar jongeren over de hogere plaatsen, terwijl N-VA haar jongeren voornamelijk lage plaatsen toekent.

Uit de onderlinge vergelijking tussen de partijen blijkt de spreiding op de federale lijsten (figuur 2) beperkter dan de spreiding op het Vlaamse niveau. Alle partijen concentreren hun jongeren ongeveer tussen dezelfde lijstposities, met uitzondering van Open VLD en CD&V, die het gros van de jongeren iets lager positioneren. N-VA bracht geen jonge lijsttrekker in stelling en Open VLD blijkt de enige partij die geen jongere in de top-2 van haar federale lijsten laat optekenen.

Figuur 1: Spreiding van lijstplaats van jongerenkandidaten voor de Vlaamse verkiezingen, gesorteerd van hoge spreiding naar lage spreiding.

Figuur 2: Spreiding van lijstplaats van jongerenkandidaten voor de federale verkiezingen, gesorteerd van hoge spreiding naar lage spreiding.

Tabel 6: Aantal realistische en niet-realistische plaatsen voor jongerenkandidaten per partij per verkiezingsniveau (in %)

	Vlaams Parlement		Kamer van Volksvertegenwoordigers		Totaal	
	Real. plaatsen	N	Real. plaatsen	N	Real. plaatsen	N
CD&V	23.1	26	10.00	30	16.1	56
N-VA	15.4	29	62.5	16	31.1	45
GROEN	17.5	40	28.6	28	22.0	68
SP.a	15.2	33	27.3	22	20.0	55
Open VLD	40.0	30	15.4	26	28.6	56
Vlaams Belang	45.5	22	44.4	18	45.0	40
Totaal	24.4	180	27.9	140	25.9	320

Een laatste factor om hypothese 2 te toetsen, zijn de realistische plaatsen. De realistische plaatsen (tabel 6) zijn de plaatsen op de lijst die een partij als ‘verkiesbaar’ beschouwt. In hun profielschets van de verkiezingskandidaten tussen 1987 en 2010 stellen Maddens, Put, et al. (2014) een generieke formule voor waarmee buitenstaanders op een indicatieve wijze deze strategische lijstplaatsen van een partij kunnen identificeren. Dit onderzoek benoemt deze formule indicatief omdat ze geen rekening houdt met de politieke context en opiniepeilingen, maar enkel met het laatste verkiezingsresultaat. Zo hielden heel wat partijen bij de verkiezingen van 2014 rekening met een status quo of krimpscenario, door de verwachte sterke resultaten van N-VA. De formule voor de realistische plaatsen en haar resultaten geven dus zonder twijfel een overschatting tegenover de interne inschatting die het gros van de politieke fracties zelf vooropstelde.

De verschillen tussen partijen blijken uit deze tabel 6 scherper naar boven komen dan bij de observaties van gemiddelden en spreiding. Opnieuw blijkt er geen constante tussen de verkiezingsniveaus onderling, maar de ontkrachting van een consequente links-rechtstegenstelling is op basis van deze berekening een feit. Op het Vlaamse niveau geven Open VLD, CD&V en Vlaams Belang meer strategische lijstplaatsen aan hun jongerenkandidaten dan GROEN en SP.a. Op het federale niveau toont vooral N-VA dat ook partijen die zich rechts van het spectrum situeren jongerenkandidaten realistische plaatsen toebedelen.

Alle voorgaande tabellen en grafieken omtrent de lijstplaatsgemiddelden en spreiding tonen een diffuus beeld, waar noch links-rechts, noch traditioneel-niet-traditioneel heldere tegenstellingen vertonen. Daarom weerlegt dit onderzoek hypothese 2. Linkse partijen kennen hun jongeren geen hogere lijstplaatsen toe dan rechtse partijen.

Welke factoren spelen dan een rol in het verschijnen van meer of minder jongeren op de lijst? Een aantal contextuele opmerkingen zijn hierbij van tel. Vooreerst kwamen de verkiezingen van 2014 niet onverwachts. De partijen hadden voldoende tijd om hun lijstvormingsproces volgens de regels van de kunst, en niet door middel van noodprocedures, te organiseren. Dit in tegenstelling tot vervroegde verkiezingen, waarbij de partijtop vaak sterke en ontegensprekelijke invloed uitoefent op de lijstvorming (Maddens, Put, et al., 2014). Bij veel partijen impliceert deze observatie een groter evenwicht tussen provinciale partijbesturen en de partijtop in het beslissingsrecht over de strategische plaatsen. Behalve Vlaams-Belang hanteren alle partijen een inspraakprocedure op lokaal, regionaal en/of provinciaal niveau. De hoge mate van inspraak van de provinciale niveaus in het lijstvormingsproces, en dus het beperkter belang van de partijtop, verklaart mogelijk de grote heterogeniteit van de leeftijdsgroepen tussen de verschillende lijsten binnen dezelfde partijen, zowel tussen het Vlaamse en federale bestuursniveau.

Op de tweede plaats dringt de vraag zich op of partijen de plaatsing van jongeren anders benaderen voor het Vlaamse en federale niveau? Aangezien de verkiezingen samenvallen, kan men verwachten dat beide niveaus congruentie zouden vertonen, maar uit de cijfers blijkt dit niet voor alle partijen het geval. Drie theoretische verklaringen spelen volgens de bevraagde kandidaten een rol: op de Vlaamse lijsten zijn meer effectieve plaatsen dan op de federale. De Vlaamse plaatsen zijn dus minder duur dan de federale, waardoor het als jongere makkelijker is om door te stoten naar een plaats op de Vlaamse lijsten. Daarnaast menen sommige kandidaten dat jongeren zich sterker aangetrokken zullen voelen door het Vlaamse parlement omdat het *'een jong, nog niet lang opgericht, parlement is en de persoonsgebonden bevoegdheden dicht aanleunen bij de leefwereld van jongeren'*. Niet alle kandidaten delen deze mening en zien vooral in harde lijstvorming een verklaring waarom jongeren wel of niet in het Vlaams parlement terecht komen. Een kandidaat die de overstap tussen de parlementen maakte, duidt: *'heel eerlijk? Dat is puur interne partijstrategie en nadien voor mezelf aanvaardbaar gemaakt'*.

Samenvallende verkiezingen en het onderscheid tussen verkiezingsniveaus biedt context aan de partijstrategische overwegingen om meer of minder jongeren op de lijst te plaatsen, maar hoe gaat elke partij om met haar jongerenkandidaten? GROEN telt een hoog aantal jongeren als lid, militant of mandataris en dat vertaalt zich ook in de lijstvorming. Een parlementslid verwoordt het als volgt: *'we zouden ons niet kunnen profileren als een ouderenpartij, omdat we het de facto ook niet zijn ... De jongeren zijn gewoon een heel belangrijke factor binnen de partij'*. Door het inherent jonge profiel van GROEN speelt leeftijd als expliciete factor binnen de lijstvorming een kleine rol. De partij hoeft niet op zoek te gaan naar jongeren, ze zijn overvloedig aanwezig.

De Vlaamse socialisten benaderen de leeftijdsvariabele in hun lijstvorming op een andere manier dan GROEN. Zo stelt haar configuratie als traditionele bestuurspartij de SP.a voor een leeftijdsgebonden dilemma bij de lijstvorming: hoe bereikt de partij het evenwicht tussen enerzijds de positionering van ervaring, uittredende parlementsleden en ministers die zekere stemmen voor de lijsten aanbrenge, en anderzijds vernieuwing, jonge mensen die op termijn de fakkel moeten overnemen, maar van wie de electorale sterkte onzeker is? Uit de gesprekken blijkt dat de lijstvormers op provinciaal niveau veel marge behouden om expliciet de leeftijdsevenwichten op de lijst op te zoeken of om jongerengerichte initiatieven te nemen: *'onze lijsttrekker, zelf geen jongere, hamerde heel hard op de aanwezigheid van jongeren in de top van de lijst. In onze provincie stonden 14 jongeren op een top-10 plaats. Dus op die manier heeft het jong zijn wel enorm meegespeeld in de campagne'*.

CD&V buigt al lange tijd op een sterk uitgebouwde jongerenwerking, die ook haar stempel drukt op de lijstvorming. Een parlements lid van CD&V geeft dit helder aan: *'zonder de onderhandelingscompetentie van onze lokale jongeren voorzitter, was ik nooit op die plaats beland. Binnen enkele jaren ben ik geen jongere meer en kan ik niet meer op die steun rekenen om een goede plaats te bekomen.'* En net als bij SP.a noopt de bestuurscultuur de partij ook om op haar eigen manier met jonge mensen op de lijsten om te gaan. CD&V plaatste heel wat lokale mandatarissen, met een opvallend aantal burgemeesters, op haar lijsten. De lijsttrekkers waren meestal uittredende ministers. Om toch ademruimte te geven aan jonge mensen plaatsten de christendemocraten heel wat relatief jonge, niet altijd jongerenkandidaten, op haar eerste en tweede opvolgersplaatsen. Dit verklaart mede waarom CD&V vaak lage scores haalt in de beschrijvende leeftijdsstatistieken.

Van alle partijen geeft deze aanpak het meeste blijk van een centrale, partij-gestuurde strategie om jongeren op de lijsten te plaatsen. Een kandidaat licht toe: *'op de effectieve plaatsen is het enige wat telt zetels oprapen. Dus werken via de opvolgers is een bewuste strategie van de partijtop geweest om jongeren, sommige vroeger al parlements lid, sommige met nul track record, in het parlement te brengen.'* Hoewel deze strategie gunstig uitpakte voor sommige jongerenkandidaten, kan ze niet op algemeen applaus rekenen: *'ik ben de partij dankbaar voor de kans die ze mij geeft, maar ik hoop om in een volgende verkiezing te mogen bewijzen dat ik het op eigen kracht ook kan.'*

Bij N-VA speelt het meritocratisch en cyclisch aspect een rol bij de lijstvorming: *'wij zijn een partij die heel sterk van onderuit is opgegroeid. Wij zijn ook een partij die nog altijd heel hard steunt op haar basisafdelingen en haar leden. De mensen die het hardst gewerkt hebben van onderuit krijgen de meeste kansen.'* N-VA pakte bij de verkiezingen van 2009 en 2010 uit met heel wat onervaren jongeren op prominente lijstplaatsen. De partij beloofde deze generatie voor haar inspanningen door deze politici door te schuiven naar de verkiezingen van 2014, wat leidt tot een logische veroudering in de statistieken. Bij de peiling naar het verschil tussen GROEN, die als linkse partij de jongste jongeren plaatst, en N-VA, die als rechtse partij de oudste jongeren plaatst, antwoordt een kandidaat dicht bij het lijstvormingsproces betrokken: *'ja, waarschijnlijk zal dat bij GROEN een keuze geweest zijn, om zich jong te profileren. Ik weet dat wij dat niet gedaan hebben. Ik vind het fout als je u als partij alleen richt op een bepaald deel van de publieke opinie. In die zin vind ik het fout om mij alleen maar op jongere mensen te richten.'*

Open VLD scoort behoorlijk tot goed op de verschillende statistieken. Een kandidaat geeft duiding: *'het is niet zo dat we standaard zeggen dat er een bijvoorbeeld een jongere op plaats 3 moet staan, maar ik heb toch de indruk dat de partij zorgt dat er voldoende jongeren op de lijsten staan.'* De kritiek die kandidaten van andere partijen op de liberalen uiten, als zou de partij enkel de zonen en dochters van gevestigde waarden goede plaatsen aanbieden, weerlegt deze kandidaat als volgt:

'als het op jongeren aankomt, zijn het meestal de usual suspects die eerst naar de partij stromen, maar naast die mensen vinden ook veel andere jongeren hun weg naar Open VLD. Vroeger keken we als partij bijvoorbeeld meer naar een lokale afdelingsvoorzitter, om die een goede plaats te geven, vandaag zullen we ook aandacht hebben om voorzitters van jongerenafdelingen goed te plaatsen.'

Vlaams Belang tracht de breuk te maken met het verleden, maar krijgt de leeftijdscijfers moeilijk naar beneden. De partij profileert zich visueel iets sterker als 'jong', maar maakt de inhoudelijke omslag niet.

De campagnes van de jongerenkandidaten zijn onlosmakelijk verbonden met het verkiezingsprogramma en de aansluitende electorale strategie van een partij. Partijen beseffen dat interne ruis op de communicatie tijdens de campagne dodelijk is voor het resultaat en wensen eendrachtig naar buiten te treden (Nielsen, 2012). Kandidaten wijken dus bij voorkeur inhoudelijk niet af van het verkiezingsprogramma en partijen zorgen voor duidelijk herkenbaar en gestroomlijnd campagnemateriaal. Ondanks dat het vaak de kandidaten en leden van de partij zijn die de ideeën vormen en politiek eigenlijk gelijk staat aan het georganiseerd maatschappelijk debat, blijft de verkiezingsperiode een moment waarop partijen de rangen sluiten en de oorlogsmachine laten draaien. Daar zet ze ook haar kandidaten maximaal voor in: *'kandidaten geven input aan de partij en zijn veel meer dan een uitvoerend campagnemiddel, maar een kandidaat is een campagne instrument, ja'*.

Om de invloed van de partij op de vorm en inhoud van de campagnes van jongerenkandidaten tijdens de verkiezingen 2014 te achterhalen, bekijkt dit onderzoek ook de partijstructuur die het dichtst bij de jongerenkandidaat staat: de jongerenafdelingen. Jongerenafdelingen spelen een rol in de onderhandelingen voor de lijstplaatsen van de jongerenkandidaten, wegen vaak als aparte fractie op de standpuntvorming van de partij en coördineren de profilering van de jongerenkandidaten als jongere tijdens de campagne. De intensiteit waarmee de jongerenafdelingen deze taken opnemen, verschilt per partij en hangt af van de rol van de jongerenafdeling binnen de partij. De jongerenafdelingen van Vlaams Belang, N-VA en GROEN leunen redelijk dicht tegen de moederpartij aan, terwijl Jong-VLD, de Jongsocialisten en bij uitstek Jong CD&V een behoorlijke zelfstandige rol innemen ten overstaan van het partijhoofdkwartier.

5.2 Campagne: de jongerenpartij

Drie jongerenafdelingen werkten een campagne uit voor de jongerenkandidaten onafhankelijk of in samenwerking met de moederpartij. Onder de noemer Genoeg Taart promootte Jong VLD haar 120 jongerenkandidaten. De jonge liberalen kaartten via deze campagne ook de inhoudelijke standpunten aan die zij op de politieke agenda wilden zien verschijnen. De bijhorende website www.genoegtaart.be bundelde alle jongerenkandidaten. Toch betekende deze centraal gestuurde campagne niet dat elke jongerenkandidaat dezelfde boodschappen verspreidde en een soortgelijke campagne voerde. Een jongerenkandidaat getuigt: *'ik kreeg dezelfde begeleiding en ondersteuning als alle andere kandidaten. Van Jong VLD kreeg ik een aantal extra flyers, maar inhoudelijk stemden we niet af. Ik heb het grotendeels op mijn eentje gedaan.'*

Met ‘Stem JONG, stem JONG CD&V’ voerden de jonge christendemocraten een nationale campagne. De jongerenafdeling stelde 10 jongerenprioriteiten voor. Naast deze inspanning werkten sommige jongerenafdelingen op regioniveau campagnes uit. In Brussel stelden de Jong CD&V-ers hun uitzonderlijk jonge lijsten voor onder de titel ‘Pit voor Brussel’. In elke kieskring ontwierpen de jongerenafdelingen flyers waarop alle kandidaten afgebeeld stonden: *‘vanuit de campagne probeer je samen met de jongeren campagne te voeren. De jongeren voeren een aparte campagne die toch anders is dan die van de moederpartij.’*. De jongeren spraken via aparte brieven en folders de eerste kiezers aan en bundelden zo ook een deel de inhoudelijke inspanning. Niet elke kandidaat was verplicht om hieraan deel te nemen en kon de keuze maken dit aanbod deels of niet op te nemen:

‘Jong CD&V heeft een apart aanbod naar jonge kandidaten met materiaal, inhoudelijke input, dingen die georganiseerd worden, ook inhoudelijke acties. Ze hebben eigenlijk een ruimer begeleidingsaanbod, maar het is begeleiding. Je bent nooit verplicht om in dat carcan mee te stappen.’

Volgens de geïnterviewde politici kozen ook heel wat jongerenkandidaten om zich hier maar beperkt of niet voor in te schrijven.

In vergelijking met Jong-VLD en Jong-CD&V bleef begeleiding en ondersteuning vanuit de Jongsocialisten voor haar jongerenkandidaten eerder beperkt. De jonge kameraden houden er een behoorlijk autonome werking op na, maar kozen er tijdens de campagne voor om dicht aan te leunen tegen de moederpartij. Dit neemt niet weg dat de socialisten hun jongeren wel zichtbaar uitspeelden, zij het dan dat de strategische en praktische uitvoering van deze inspanningen eerder een regionale en lokale, dan wel een nationale coördinatie kenden. Een sprekend voorbeeld van deze regionale coördinatie zijn de West-Vlaamse lijsten, waar onder de noemer ‘Generatie 14’ 14 jongeren een top-10 plaats kregen.

Als niet-traditionele jongerenafdeling tonen de jonge ecologisten de sterkste gelijkenissen met haar traditionele tegenhangers. Net zoals Jong CD&V pakte de partij uit met afzonderlijke speerpunten, die ze in samenwerking met de moederpartij voorstelde. En net zoals bij Jong VLD bundelden ze hun jongerenkandidaten op een afzonderlijke website. Het grote onderscheid tussen traditioneel en niet-traditioneel vindt men bij GROEN in de sterke gelijkenis tussen profilering van de jongerenkandidaten en alle kandidaten. GROEN mat zichzelf over de ganse campagne een sterk jongerenprofiel aan: *‘we hebben er tijdens de campagne als partij echt 2 doelgroepen uitgehaald. De rush-hour gezinnen en de jongeren.’* Bovendien was de leeftijdsafstand tussen jongerenkandidaten en alle kandidaten bij GROEN al het kleinst in vergelijking met andere partijen. Dit betekent dat we slechts een beperkte afwijking mogen verwachten tussen de vorm en inhoud die jongeren in hun campagne ontwikkelden in vergelijking met alle kandidaten.

Jong N-VA is een vreemde eend in de bijt. De jongerenafdeling van de grootste partij bleek nog niet klaar om tijdens de verkiezingen van 2014 haar rol volwaardig op te nemen: *‘de partij zelf is zeer sterk gegroeid en jong N-VA heeft daar niet helemaal op kunnen aansluiten.’* Bovendien ziet één van de oprichters een duidelijk verschil tussen de rol die Jong N-VA speelt binnen de N-VA als geheel en de rol die jongerenafdelingen spelen binnen andere partijen: *‘toen ik zelf bij Jong N-VA zat, heb ik er altijd voor gepleit dat dat een onderdeel, een steunpilaar, van uw moederpartij moest zijn en geen aparte fractie binnen uw partij.’* De partij bundelde haar jongeren wel visueel op de lijsten, maar uit de bevragingen bleek dat er geen afspraken waren tussen de jongerenkandidaten om bepaalde standpunten of thema’s naar voor te schuiven.

De Vlaams Belang jongeren wegen in weinig opzichten sterk door in het verkiezingsproces. Vlaams Belang identificeert zichzelf als een programmapartij waar de jongeren niet als een afzonderlijke fractie optreden: *‘onze Vlaams Belang Jongeren hebben geen eigen jongerenstandpunten en dat is doelbewust.’* Op de lijsten vormden de jongeren geen visueel te onderscheiden groep ten overstaan van de andere kandidaten. Daarnaast sloten de jongeren aan bij de algemene standpunten en de door de partij aangedragen verkiezingsthema’s.

De partij waarin elke kandidaat zich beweegt, speelt dus een belangrijke rol in de campagneprofilering. Op vlak van aangeleverd materiaal zoals affiches en flyers, op vlak van inhoudelijke standpunten en op vlak van gecoördineerde samenwerking tussen jongerenkandidaten maakt deze variabele een verschil. Uit de bovenstaande analyse van jongerenafdelingen valt te besluiten dat Jong VLD en Jong CD&V een sterke institutionele basis boden aan haar jongeren om zich zowel vormelijk als inhoudelijk te profileren. Jong GROEN speelde de jongerenkaart bovenop de al sterke jongerengerichtheid van de partij in haar geheel, maar maakte inhoudelijk en vormelijk weinig verschil tegenover de moederpartij. De Jongsocialisten engageerden zich regioafhankelijk voor hun jongerenkandidaten, en N-VA en Vlaams Belang stimuleerden weinig jongerenprofilering vanuit hun jongerenafdelingen.

De interviews brengen één fundamentele opmerking naar voor die de rol van de partij in jongerencampagnes bijkomend verduidelijkt. Partijen breken niet op directe wijze in de campagnes van kandidaten in, maar gebruiken indirect enkele tactieken om een sterke invloed uit te oefenen:

'het is aan uw mensen zelf om te kiezen wat ze wel en niet delen. Behalve onze boegbeelden, die we elk een specifiek thema toewezen, verplichtten we de rest van de parlementsleden of militanten geen boodschappen te delen. Maar je biedt wel dingen aan en door het feit dat je dingen wel en niet aanbiedt, wordt het meer gebruikt. Als je kant-en-klare acties rond wachtlijsten naar voor schuift, ga je die als kandidaat makkelijker nemen dan als er niets is rond de hervorming van het secundair onderwijs. Daarvoor was geen kant-en-klaar materiaal dan wordt daar ook minder op ingezet'.

5.3 Campagne: budget en autonomie

Bovenstaand citaat roept het vraagstuk op van de autonomie. De literatuurbespreking koppelt de campagnefinanciering aan de autonomie van de individuele kandidaat. Verwacht wordt dat hoe meer de partij instaat voor de financiering van de individuele campagne, hoe minder autonomie de kandidaat zal ervaren. We toetsen deze verwachting tussen jong en oud. Tabel 8 toont dat jongeren slechts beperkt minder autonomie ervaren dan ouderen, hoewel uit tabel 7 blijkt dat het budget dat jongeren kunnen besteden gemiddeld veel lager ligt dan dat van ouderen. Bovendien financiert de partij een groter aandeel van de individuele jongerencampagnes dan die van de ouderen. Beide verschillen betreffende de budgetvariabele zijn significant. De verwachting dat het budget een grote, directe impact heeft op de ervaren autonomie wordt dus niet gestaafd, maar uit regressieanalyse blijkt dat er een beperkte invloed is¹⁰. De cijfers bevestigen hypothese 3 en hypothese 4. Jongeren kunnen een kleiner budget besteden en ervaren minder autonomie dan oudere kandidaten.

¹⁰ R² van 0.024 met significantie < 0.001

Tabel 7: Gepercipieerde autonomie bij het ontwikkelen van de eigen campagne (schaal van 0 (zeer laag) tot 10 (zeer hoog))

Partij	Gepercipieerde autonomie		
	Jonger dan 35	35 en ouder	Totaal
CD&V	6.6	7.0	6.9
N-VA	5.7	5.8	5.8
GROEN	5.9	6.1	6.0
SP.a	6.0	7.0	6.7
Open VLD	7.8	7.7	7.7
Vlaams Belang	7.1	6.7	6.9
Totaal	6.4	6.7	6.6

Tabel 8: Te besteden budget en aandeel partijfinanciering van de individuele campagnes opgesplitst tussen jong en oud¹¹.

Partij	Budget					
	Jonger dan 35		35 en ouder		Totaal	
	Te besteden (€)	% partij	Te besteden (€)	% partij	Te besteden (€)	% partij
CD&V	4945	55.2	6505	53.1	6090	53.6
N-VA	3520	60.4	4710	56.9	4385	57.8
GROEN	320	77.8	460	73.4	415	75.0
SP.a	1575	83.0	4490	68.0	3540	73.0
Open VLD	2640	42.8	6565	48.2	5410	46.7
Vlaams Belang	1315	63.7	1450	54.4	1480	56.8
Totaal	2345*¹²	65.4*	4220*	59.6*	3670	61.4

¹¹ Budget gebaseerd op eigen inschattingen aangegeven door kandidaten in de kandidatenbevraging van professoren Thyssen en Van Aelst.

¹² * = p < 0.05.

5.4 Campagne: de jongere

De overgrote meerderheid van de jongerenkandidaten voert samen met andere jongeren campagne. Jongerenafdelingen van partijen sturen flyers uit met daarop een afbeelding en de lijstplaats van hun jongerenkandidaten, maar betekent dit ook dat elke jongerenkandidaat afzonderlijk een campagne voert waarbij het leeftijdselement centraal staat? Uit de bevragingen blijkt dit niet het geval. Toch bepalen verschillende factoren onder welke omstandigheden jongerenkandidaten tijdens de campagne terugplooiën op de eigen leeftijdsgroep als doelgroep en zich profileren als jongerenkandidaat.

a. Wanneer profileert de jongerenkandidaat zich als jongere?

Deze tekst ontleedt vierdeterminanten die bepalen onder welke omstandigheden een jongerenkandidaat een doelgroepencampagne gericht op jongeren zal voeren: de leeftijd van de kandidaat zelf, socialisatie, eerdere beleids- of bestuurservaring en de lijstplaats.

Op de eerste plaats geven een aantal van de jongerenkandidaten aan dat ze zich niet meer verbonden voelen met de leeftijdsgroep ‘jongere’ volgens haar klassieke omschrijving. Daarom kunnen ze zich niet meer voorstellen om een een-op-een vertegenwoordiger van deze leeftijdsgroep te zijn. Een 34-jarige kandidaat stelt het op scherp: *‘ik zie een duidelijk verschil tussen een jongere en een jong gezin. In die optiek beschouw ik mijzelf niet meer als jongere. Ik voel mij iets verderaf van die groep die ik als jongere bestempel.’* Daarentegen valt bij de jongste kandidaten op dat zij zich wel nog in grote mate verbonden voelen met de leefwereld van jongeren: *‘ik vind dat je je best bezig houdt met de groepen waar je het meest van al voeling mee hebt. Ik sta te ver af van bijvoorbeeld de wereld van dokters of bankdirecteurs, maar jongeren, daar kan ik wel iets over zeggen.’* De leeftijd van de jongerenkandidaat speelt dus een rol of deze zich nog verbonden voelt met de leeftijdsgroep jongeren. Hoe jonger de kandidaat, hoe groter de waarschijnlijkheid dat deze ook de jongeren als doelgroep zal afbakenen tijdens de campagne.

De tweede determinant betreft de socialisatie van de jongerenkandidaat. Uit de interviews blijkt dat de jongerenreflex bij kandidaten met een verleden in het jongerenveld, kandidaten met bijvoorbeeld een verleden in een jeugdvereniging of een jeugdraad, meer gewicht krijgt in de campagne dan bij kandidaten zonder deze achtergrond. Hierbij telt de nuance dat deze doelgroepenafbakening vaak meer georiënteerd is in de eigen stad of gemeente. In het gros van de cases weegt achtergrond dan ook meer door bij verkiezingen op het lokale dan die op het regionale of federale niveau: *‘voor mij is het nog makkelijk om de taal van de jongere te spreken. Mijn achtergrond is ook die jeugdsector. Destijds was ik voorzitter van de vereniging die de ondersteuning doet van de lokale jeugdraden. Dat is de biotoop waar ik uit kom en waar ik ook heel vaak naar word teruggebracht.’*

Ten derde speelt de beleids- of bestuurservaring van de kandidaat een belangrijke rol. Over hoe minder politieke ervaring of specifieke dossierkennis een jongere beschikt, hoe moeilijker deze zich tijdens de campagne kan onderscheiden tegenover kandidaten met meer ervaring. De kandidaat gaat dus op zoek naar onderscheidende elementen en vindt in het jong-zijn een heldere, en naar de kiezers toe begrijpelijke, profilering. De combinatie van een jonge leeftijd en weinig politieke ervaring of specifieke dossierkennis duwt de jongerenkandidaat dus in de richting van leeftijd als onderscheidend criterium:

'Je probeert aandacht te creëren. In de jongerenafdeling was ik bezig met mijn generatie. Mijn generatie tegenover de anderen. Dat is een manier om een stem te verwerven in het politieke debat. Als het over dat thema gaat, dan zal men bij mij komen en als je dat niet doet, dan ben je nergens. Over de algemene politiek zal men uw mening niet vragen als je nog niet eens verkozen bent, maar als het gaat over jongeren in de politiek, en je hebt daar veel over geschreven, dan zal men je daarvoor zoeken.'

De vierde determinant betreft de lijstplaats. Vooral de jonge kandidaten op een strijdplaats bakenen voor de start van de campagne specifiek een doelgroep af en richten zich tijdens de campagne ook op deze groep. Lijsttrekkers dienen over alle onderwerpen en ten opzichte van zo veel mogelijk doelgroepen standpunten uit te dragen: *'ik ben ook lijsttrekker geweest en dat maakt een verschil. Dan word je geacht om over alle thema's te spreken. Toen had ik ook geen persoonlijk programma. Ik had het partijprogramma en in meer beperkte mate het provinciaal programma'*. Kandidaten op een strijdplaats voelen bij zichzelf de nood om meer te doen om het benodigde stemmenaantal binnen te halen. Deze kandidaten investeren ook een stuk in persoonlijke profilering ten aanzien van jonge kiezers:

'je hebt de traditionele zaken, maar naast de canvaskaarten en de affiches hebben we ook badges en T-shirts laten maken met mijn gezicht in cartoonvorm. Ik heb samen met een andere jongerenkandidaat een tour gedaan. Wij zijn op heel veel verschillende plekken geweest met ook altijd een muziekgroepje erbij. Daarmee wilden we veel jongeren aanspreken en met hen in gesprek gaan over politiek.'

Leeftijd, socialisatie, ervaring en de lijstplaats bieden een indicatief antwoord op de vraag onder welke omstandigheden een kandidaat zich op een jonge doelgroep zal richten. Een jonge kandidaat op een strijdplaats met een achtergrond in het jeugdwerk, maar zonder eerdere ervaring als politiek mandataris heeft een grote waarschijnlijkheid om zich als jongerenkandidaat te profileren of zal ten minste pogingen ondernemen om electoraal op te vallen bij jonge kiezers. Hoe meer de jongerenkandidaat beantwoordt aan deze variabelen, hoe exclusiever de gerichtheid op jongeren als doelgroep tijdens de campagne zal zijn.

Daarnaast profileren ook heel wat kandidaten zich als jongerenkandidaat, zonder zich specifiek of exclusief op jonge kiezers als doelgroep te richten. Maar waarom kiezen deze kandidaten voor een profilering ten aanzien van de eigen leeftijdsgroep?

b. Waarom profileert een jongerenkandidaat zich als jongere?

Het merendeel van de bevraagde kandidaten gelooft niet dat jongeren stemmen op jongeren: *'ten eerste denk ik niet dat de jongeren al wisten wie de jongerenkandidaten waren en ten tweede stemmen jongeren meestal op iemand waar ze tijdens de campagne niet naast konden kijken: de kopstukken.'* Veel kandidaten geven aan een campagne te voeren gericht naar verschillende groepen, waar jongeren ook deel van uit maken: *'de jongeren waren tijdens de campagne wel een doelgroep, maar ik heb er niet specifiek iets voor gedaan.'* Een aantal kandidaten vrezen zelfs een potentieel afschrikkingseffect: *'mijn kieskring bestaat uit 1.1 miljoen inwoners en 700.000 stemgerechtigden. Als ik daar een significant aandeel van de stemmen wil halen, kan ik het mij niet permitteren om het alleen maar over mijn generatie te hebben. Dan maak ik mij eigenlijk irrelevant voor 90% van de kiezers.'* Er is volgens de jongerenkandidaten slechts een beperkte exclusieve electorale band tussen hen en de jonge kiezer. Waarom kiezen jongerenkandidaten er dan toch voor om zichzelf als jonge politicus te profileren?

Op de eerste plaats zien sommige jongeren het als electoraal interessant om zich als jongere te profileren. Niet omdat ze per definitie geloven dat jonge kiezers ook op jongerenkandidaten stemmen, maar omdat het jong-zijn een extra kans biedt om zich te profileren naar alle kiezers en zo een bijkomend onderscheid te maken ten aanzien van andere kandidaten op de lijst. Een aantal kandidaten gelooft dat deze profilering niet enkel jonge kiezers aanspreekt, maar ook een surplus biedt in het aanspreken van alle kiezersgroepen. Zo geven heel wat jongerenkandidaten aan dat ze tijdens de campagne ook voelbare steun van oudere generaties ontvangen. In de perceptie van deze kandidaten voelen oudere generaties zich aangesproken door jongere kandidaten omdat zij het aandurven om op jonge leeftijd politieke verantwoordelijkheid te nemen. Een jongerenkandidaat verwoordt het met een kwinkslag: *'in een bepaalde mate spreek ik jongeren aan, maar als ik op mijn ervaringen tijdens de huisbezoeken afga, merk ik dat ook enorm veel stemmen haal van vrouwen boven de 65'.*

Aansluitend zoeken jongerenkandidaten een verankering binnen de partij. De jongste en meest onervaren jongeren trachten hun plaats binnen de partij te verwerven en gebruiken het leeftijdselement als opstap voor hun politieke carrière. In extreme bewoording geeft het jong-zijn de jongerenkandidaat politiek bestaansrecht. Eens de jongere die profilering kan aanwenden om een gunstige plaats op de lijst en een mandaat in het parlement te verwerven en het politieke werk van deze jongere vordert, werpen veel jongerenkandidaten deze enkelvoudige identiteit van zich af en starten ze hun zoektocht naar doelgroepenverruiming, zoals zal blijken uit de resultaatbespreking omtrent het parlementair werk van de verkozen jongerenkandidaten.

Op de tweede plaats speelt de verbondenheid met de eigen leefwereld. Politici identificeren zich makkelijk met groepen en individuen die zich bewegen in dezelfde maatschappelijke context, dezelfde leefwereld en die op algemeen vlak dezelfde persoonlijkheidskenmerken delen. Jonge politici voelen zich dan ook aangesproken door dezelfde politieke en maatschappelijke thema's als hun generatiegenoten. Dat deze thema's in sommige gevallen ook een inspiratie zijn voor hun politiek werk en dat dit politiek werk zich op die wijze ijkt op de doelgroep van diezelfde leefwereld en dus van jongeren is een logische observatie: *'ik heb wel de jonge, gezin stichtende inwoners van mijn kieskring aangeschreven, om aan te geven dat ik ook naar die toekomst kijk.'*

c. Hoe profileert de jongerenkandidaat zich als jongere?

Elke kandidaat hecht belang aan een bepaald verkiezingsthema, werpt andere communicatiemiddelen in de strijd en ziet een andere finaliteit voor zijn of haar campagne. De balans tussen vorm en inhoud en in hoeverre beide elementen elkaar tijdens een campagne versterken, indiceert de mate waarin een jongerenkandidaat een expliciete doelgroepencampagne naar jongeren toe voert. Hoe sterker de verwevenheid tussen vorm en inhoud, beide afgesteld op een jonge doelgroep, hoe meer de kandidaat zich actief als jongerenkandidaat profileert.

Uit tabel 9 trekken we een aantal besluiten wat betreft het gebruik van campagnemiddelen. Op de eerste plaats merken we geen groot onderscheid tussen leeftijdsgroepen wanneer we het gebruik van alle middelen toetsen. De verwachting dat jong zich meer op de nieuwe campagnemiddelen zoals Facebook en Twitter zou richten en de oudere leeftijdsgroep zich meer zou bedienen van de klassieke campagnemiddelen, zoals brieven persoonlijke affiches, kaarten, brieven, en dergelijke meer, blijkt niet te kloppen. Zowel jong als oud gebruiken een groot arsenaal aan communicatiemiddelen, waarbij oud de middelen inzet van jong en jong de communicatiemiddelen van oud.

Op vlak van sociale media is er een beperkt, maar significant verschil tussen jong en oud. 98% van de jongerenkandidaten gebruikt Facebook tegenover 87% van de oudere kandidaten. Jongeren hechten ook significant meer belang aan het gebruik van Facebook (3.2) dan ouderen (2.9), hoewel de verschillen dichter bij elkaar liggen dan verwacht. Twitter is ook een campagnemiddel met significant verschil tussen jong en oud, maar wordt door beide groepen beduidend minder ingezet en gewaardeerd in vergelijking met Facebook. Beide groepen geven aan dat Youtube geen massale inzet kende en niet zo belangrijk is.

De resultaten van nieuwe media zoals e-mail, een website of persoonlijke blog spreken de verwachting dat jongeren deze meer zouden gebruiken bijna volledig tegen. Jongerenkandidaten maken significant meer gebruik van persoonlijke blogs dan de oudere leeftijdsgroep, maar oudere kandidaten zetten e-mail en hun persoonlijke website meer in dan jongeren. Er zijn drie verklaringen voor dit groter gebruik van nieuwe media door oudere kandidaten. De opstart en het onderhoud van een website vraagt een financiële inspanning, terwijl jongerenkandidaten vaak niet over het budget beschikken om dit te bekostigen. Daarnaast beschikken kandidaten die eerder een mandaat uitoefenden al over een website, waardoor deze kandidaten die bestaande website ook makkelijker tijdens de campagne kan inzetten. Ten derde geloven jongerenkandidaten al minder in de kracht van een website, maar spelen ze vooral in op de sociale media als hun voornaamste digitale communicatiekanaal.

Het opvallendste resultaat vinden we bij de klassieke campagnemiddelen. Jongeren gebruiken affiches (97%), persoonlijke folders en kaartjes (99%) en brieven (85%) bijna allemaal op grotere schaal dan ouderen. Bovendien hechten jongeren aan alle drie deze campagnemiddelen meer belang dan oudere kandidaten. Voor affiches blijkt dit verschil zelfs significant. Jongerenkandidaten gebruiken deze zogenaamde klassieke campagnemiddelen meer dan Facebook en hechten er even veel belang aan als aan Facebook, wat de verwachting dat jongerenkandidaten klassieke campagnemiddelen links zouden laten liggen, tegenspreekt.

Welke verschillen merken de bevroegde kandidaten op betreffende de campagnemiddelen? Kandidaten wijzen erop dat *'vanuit de politiek het medium verschilt afhankelijk van de leeftijd. Facebook is een dagelijks communicatiemiddel en er zullen niet veel kandidaten van 50 zijn die zo bezig zijn met dat communicatiekanaal.'* Kandidaten wijzen ook op het verschil in gebruikswijze tussen jong en oud: *'Ik ben eens op de Facebookpagina van een oudere kandidaat gaan kijken en hij postte altijd supersec een hele tekst. Als ik mijn Facebook gebruik, gebruik ik dat op een volledig andere manier.'* Een laatste verschilpunt tussen jong en oud merken jongerenkandidaten bij uittredende parlementsleden: *'oudere parlementsleden hebben ook een medewerker die twitter kunnen beheren, die een website up to date houden. Ik denk dat het niet noodzakelijk is omdat men de sociale media ook actief gebruikt dat de persoon in kwestie het zelf aan het doen is, en dat is bij de jongeren wel anders.'*

Jongerenkandidaten nuanceren dus het hoge gebruik van Facebook door oudere kandidaten, maar hoe verklaren ze hun eigen gerichtheid op de klassieke campagnemiddelen? Op de eerste plaats geven kandidaten aan dat je via sociale media niet iedereen kan bereiken: *'het ultieme sociale medium waarbij je iedereen kan bereiken, bestaat dat al?'* Daarnaast zit de traditie van de bordencampagne in elke partij stevig ingebakken, dus ook de jongeren stappen hierin mee. Bovendien hechten meer onervaren kandidaten groot belang aan brieven en affiches, omdat dit hun eerste contact met de kiezer is, terwijl kandidaten met meer ervaring al in eerdere campagnes bekendheid bij het electoraat hebben verworven. Toch zijn niet alle jongerenkandidaten overtuigd van het gebruik van deze klassieke campagnemiddelen: *'voor een politicus is het gewoon een zaak van alle wapens in te zetten die je kan gebruiken. Iedereen kijkt naar maximalisatie: om iedereen te bereiken, moet je alle middelen inzetten, maar het blijft veel inspanning voor weinig resultaat.'*

Uit de cijfers blijkt dat jongerenkandidaten meer gebruik maken van sociale media dan oudere kandidaten, dus kunnen we hypothese 5 bevestigen. Toch blijkt het uiteindelijke verschil veel kleiner dan verwacht. Uitgangspunt was dat jongerenkandidaten een expliciete keuze zouden maken om zich met behulp van sociale media sterker bij jonge kiezers te profileren, maar dit blijkt niet het geval. Jongerenkandidaten geloven zelfs niet dat sociale media per definitie een jong publiek aanspreken: *'9 op de 10 jongeren zit erop, maar dan zie je de categorie veertigers en vijftigers: die zijn aan het toenemen. Sociale media is niet alleen voor jongeren.'* Daarnaast geven jongeren ook aan dat het gaat over maximalisatie van middelen en niet over een bewuste keuze om het middel aan een doelgroep te linken. Of de oudere kandidaten wel pogen om via sociale media nieuwe doelgroepen aan te boren, is onderwerp voor vervolgonderzoek.

Spreeken jongeren dan geen doelgroepen aan via de communicatiekanalen? Jongerenkandidaten onderscheiden zich met twee specifieke campagnemiddelen van oudere kandidaten: schooldebatten en brieven naar de eigen leeftijdsgroep. Wanneer een partij tijdens de campagne een aanvraag ontvangt voor een schooldebat stuurt ze telkens haar jongerenkandidaten: *'voor schooldebatten maakte en maak ik mijn agenda altijd vrij, zodat die leerlingen ook duidelijk kunnen zien: kijk, daar zitten ook wel jonge mensen. Ik vind het heel belangrijk dat ik dat blijf doen. Dat is dan ook doelgroepengericht.'*

Daarnaast spreekt een groot aantal jongerenkandidaten jonge kiezers aan in de campagnebrieven: *'ik heb de mensen van dezelfde leeftijd aangeschreven met de boodschap, net als mij bent u waarschijnlijk op zoek naar een eerste woning'* De meer ervaren jongerenkandidaten relativeren het belang van deze aanpak:

‘vroeger hebben we dat wel gedaan, mijn leeftijd plus 1, plus 2. Maar de bezorgdheid van die groep is zo heteroog. Als iemand op zijn 18 gaat trouwen en samenwonen is die op zijn 25e in een heel andere levensfase dan een student die tot zijn 24e is bezig geweest en dan doctoreert. Dat is een heel ander gevoel, een heel andere bezigheid en je kan dat niet zomaar vatten in 1 hokje. Leeftijd is een heel relatief criterium om groepen op af te bakenen.’

Tabel 10 leert ons dat jongerenkandidaten ook hun campagneactiviteiten maximaliseren. De verschillen tussen jong en oud zijn beperkt en kandidaten hechten groot belang aan de activiteiten die ze organiseren en waar ze aan deelnemen. De persoonlijke interactie die kandidaten verkrijgen door het bijwonen van activiteiten van verenigingen, door het bezoeken van markten en door partijbijeenkomsten blijven goed scoren. Betekent dit dat er geen rol is weggelegd voor de nieuwe en sociale media binnen deze campagneactiviteiten?

Naast het feit dat kandidaten al in bovenstaande tabel 9 beantwoorden welke sociale media ze inzetten, geven in de categorie ‘anders’ in tabel 10 nog 40 op 83 kandidaten aan dat ze een specifieke campagne op sociale media zouden ontwikkelen. Op deze 83 kandidaten geven 20 respondenten aan specifieke brieven te schrijven. Van de 20 brieven schrijvers zijn er 14 jongere en onder de 40 sociale media ontwikkelaars zijn 28 oudere kandidaten. Deze symmetrische tegenstelling lijkt aan te geven dat de jongere generatie het belangrijk vindt om te benadrukken dat ze de klassieke campagnemiddelen inzet, en de oudere generatie om aan te tonen dat ze de zogenaamde hippe, nieuwe snufjes oppikt.

Naast de communicatiemiddelen bekijken we ook de inhoudelijke boodschap van jongerenkandidaten. Uit de kandidatenbevraging blijkt dat slechts 21% van de jongeren een centraal campagnethema kiest dat we als specifiek jongerenthema kunnen interpreteren, zoals jeugdwerkloosheid of de hervorming van het secundair onderwijs. Jongerenkandidaten profileren zich tijdens de campagne op thema’s als energie, fiscaliteit, wonen, sociale zekerheid en dergelijke meer. Jongeren communiceren dus geen specifieke jongerenthema’s naar jonge kiezers. Een grote meerderheid van de geïnterviewde politici bevestigt deze stelling: *‘ik ben een enorme tegenstander om jongeren, telkens als het over politiek gaat te linken aan inschrijvingsgeld, aan kampeerterreinen, aan fuifzalen, want op die manier snoer je die generatie eigenlijk de mond over 99% van de thema’s die er voor hen net wel toe doet.’* Tegelijk geven kandidaten aan dat er binnen elk thema ruimte is voor jongerenklemtonen: *‘tijdens een schooldebat over mobiliteit heb ik gepleit voor een nachtbus tussen Turnhout en Antwerpen. Dat zou een goede oplossing zijn om toch naar de feestjes in Antwerpen te kunnen.’* Dit citaat toont de verwevenheid aan tussen medium en message. Als laatste benadrukken heel wat bevraagde politici de blik op de toekomst: *‘hoe gaan we om met economische groei? Hoe gaan we om met gans onze sociale zekerheid? Gaan onze toekomstige generaties nog perspectief hebben om eigen keuzes te maken?’*

Tabel 9: Verschil tussen gebruik (in %) en belang (schaal op 4) van campagnemiddelen jong en oud.¹³

	Jonger dan 35		35 en ouder		Totaal	
	Gebruik	Belang	Gebruik	Belang	Gebruik	Belang
Persoonlijke folders en kaartjes	98.7	3.2	97.2	3.2	97.6	3.2
Affiches	97.3	3.1*	95.8	2.9*	96.3	3
Facebook	97.8**	3.2**	89.2**	2.9**	91.8	3
Brieven	85.1	3.2	87.2	3.2	86.6	3.2
Elektronische mailings	62.4	2.5	67.2	2.7	65.8	2.6
Persoonlijke advertentie in een krant of blad	48.0	2.5	55.8	2.6	53.5	2.5
Twitter	66.7**	2.6**	46.3**	2.4**	52.4	2.4
Persoonlijke website	46.4	2.3	52.7	2.4	50.8	2.4
Persoonlijke blog	32.6*	2.2	25.1*	1.9	27.4	2
SMS	34.5**	1.9	22.4**	1.8	26.1	1.8
Youtube	28.6*	2	19.2*	1.9	22.1	1.9
Chatsessies	9.2	1.6	8.0	1.6	8.3	1.6

Tabel 10: Verschil tussen inzet (in %) en belang (schaal op 4) van campagneactiviteiten jong en oud.¹⁴

	Jonger dan 35		35 en ouder		Totaal	
	Gebruik	Belang	Gebruik	Belang	Gebruik	Belang
Verspreiding van campagnemateriaal	99.1	3.3*	99.6	3.2*	99.5	3.2
Ontmoeting met partijleden/bijwonen partijact.	98.7	2.9	98.7	3	98.7	2.9
Activiteiten verenigingen/bedrijven bijwonen	94.2	3.3*	94.7	3.2*	94.5	3.2
Media-activiteiten (persberichten, interviews..)	78.6	3.3	81.4	3.2	80.5	3.2
Marktbezoeken	85.3*	2.6	76.6*	2.4	79.3	2.5
Huis-aan-huis bezoeken	71.6	3	66.4	3	68.0	3
Publieke debatten met andere kandidaten	58.3	2.8*	59.5	2.6*	59.1	2.7
Anders	60.0	3.2	56.7	3	57.9	3
Telefonische campagne	14.7	1.5	9.9	1.5	11.3	1.5

¹³ * = p < 0.05, ** = p < 0.01

¹⁴ * = p < 0.05, ** = p < 0.01

5.5 Campagne: conclusie

Percipiëren jonge politici zichzelf als vertegenwoordigers van jonge kiezers en jongeren in de samenleving? De campagne toont een genuanceerd beeld waarbij jonge kandidaten zichzelf identificeren als jonge politici, maar zich electoraal niet exclusief richten op jonge kiezers. Leeftijd, socialisatie, beleids- of bestuurservaring en de lijstplaats determineren de jongerenprofilering en de gerichtheid op jonge kiezers als doelgroep. Daarnaast bepalen contextuele factoren zoals de partij, de wetgeving en het budget de vormelijke en inhoudelijke communicatie van de jonge kandidaat.

Dit onderzoek bevestigt hypothese 1, maar weerlegt hypothese 2. Linkse partijen hechten in de case van de verkiezingen 2014 niet meer belang aan de descriptieve representatie van jongeren. GROEN plaatst het meeste jongeren op haar lijsten, maar N-VA en Vlaams Belang geven hun jongeren het hoogste aantal realistische plaatsen, wat een indicatie is voor een hoge kans op verkiezing. Hypothese 3, 4 en 5 worden aangenomen. Jongeren vinden van zichzelf dat ze iets minder autonomie genieten dan oudere kandidaten en kunnen ook een kleiner budget besteden aan hun campagne. Op vlak van communicatie hechten jongeren tegen de verwachting in nog een bijzonder groot belang aan de klassieke campagnemiddelen, terwijl oudere kandidaten ook in grote mate gebruik maken van sociale media.

Dit onderzoek ziet in de afspraken tussen kandidaten binnen een lijst een doorslaggevende indicator om te stellen dat jonge politici geen exclusieve band proberen te ontwikkelen met jonge kiezers. Dit citaat is representatief voor alle bevroegde politici, over de partijgrenzen heen:

'De grote campagne wou iedereen aanspreken. Per kandidaat hebben we dan de vrijheid gekregen om klemtonen te leggen. Ik weet niet of dat bewust was, maar de lijst was zodanig samengesteld dat iedereen sowieso een eigen logische achterban zou hebben. Letterlijk voor elk wat wils. Maar echt concrete afspraken van jij gaat nu alle jongeren aanspreken en jij een andere groep? Die zijn niet gemaakt.'

Met deze conclusie sluit dit onderzoek de bespreking van de campagne af. Volgend onderdeel gaat dieper in op het werk van de jonge politicus in het parlement. Hoe kijkt de jonge politicus aan tegen het mandaat als volksvertegenwoordiger? Repreenteert hij of zij de jongeren in de samenleving en op welke manier komt die representatie tot stand? We zullen gelijkenissen en verschillen, alsook een aantal interessante aanvullingen, vaststellen in vergelijking met de campagnebespreking.

5.6 Jonge politici in het parlement: descriptieve representatie

Dit laatste deel van de resultaten bespreekt de profilering van jonge politici in het parlement. Op de eerste plaats wordt aan de hand van het aantal jongeren in het Vlaamse parlement en de Kamer van Volksvertegenwoordigers de descriptieve representatie besproken. Een tweede luik toetst de focus en stijl van het jonge parlementslid. In het laatste onderdeel bespreken we de verschillen tussen jonge en oudere volksvertegenwoordigers.

12% van de jongerenkandidaten werd verkozen als volksvertegenwoordiger. Met 35% stroomde bij N-VA het hoogste aantal jongeren door naar een parlementair mandaat, bij SP.a was dat het minste (4%). De gemiddelde leeftijd van de jongeren is 32 jaar, zowel in het Vlaamse als federale parlement. Dit is 3 jaar meer dan de gemiddelde leeftijd van de jongerenkandidaten, die op 29 ligt. Opvallend is dat voor CD&V en Open VLD geen enkele jonge volksvertegenwoordiger zetelt in het federaal parlement.

Descriptieve representatie stelt dat jonge kiezers zich dichter bij het beleid betrokken voelen wanneer het aantal jongeren in het parlement het aantal jongeren in de samenleving weerspiegelt. In België maken stemgerechtigde jongeren tot en met de leeftijd van 34 jaar 21% uit van de totale bevolking¹⁵. Tabel 12 toont dat er in het Vlaamse en federale parlement gemiddeld 19% jonge parlementsliden zetelen. Het aantal jongeren in het parlement en het aantal jongeren in de samenleving van dezelfde leeftijdsgroep loopt dus quasi gelijk. Al bestaan er ook verschillen tussen partijen. Geordend van hoog naar laag heeft GROEN 37%, Vlaams Belang 33%, N-VA 21%, Open VLD 18%, CD&V 13% en SP.a 6% jonge parlementsliden in de fracties. N-VA en Open VLD spiegelen de onderkant van de bevolkingspiramide min of meer af, terwijl de andere partijen uitschieten naar boven of beneden. Het theoretische gevolg van descriptieve representatie toegepast op deze case betekent dat jonge kiezers zich deze legislatuur het sterkst zullen identificeren met de jonge parlementsliden van GROEN, Vlaams Belang, N-VA en Open VLD en in mindere mate met die van CD&V en SP.a.

Het principe van de descriptieve representatie roept vragen op bij de geïnterviewde parlementsliden. Op de eerste plaats onderschrijft de grote meerderheid *'dat het goed is dat uw parlement meer een afspiegeling is van uw samenleving'*, maar tegelijk benadrukken ze dat niet wie ze zijn, maar wel wat ze doen het sterkst doorweegt: *'het is vooral belangrijk om voeling te hebben met het thema waar je mee bezig bent. Een parlementslid van 55 jaar die altijd in de jeugdbeweging heeft gezeten kan bijvoorbeeld ook in een commissie jeugd zitten.'* Beide vaststellingen staven de bevindingen uit eerder onderzoek naar descriptieve representatie (Wauters, 2007). Uit de interviews blijkt geen links-rechts patroon te bestaan in het belang dat parlementsliden hechten aan descriptieve representatie. Deze vaststelling bevestigt de resultaten van voorgaand onderzoek door Caramani et al. (2014) dus niet.

¹⁵ Bron: Eurostat.

Tabel 11: Gemiddelde leeftijd van de fracties in het Vlaams en federaal parlement op 26 mei 2014

	Vlaams Parlement		Kamer van Volksvertegenwoordigers		Totaal	
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N
CD&V	44.9	27	44.6	18	44.8	45
N-VA	45.9	43	41.3	33	43.9	76
GROEN	40.4	10	38.5	6	39.7	16
SP.a	41.1	18	50.4	13	45.0	31
Open VLD	42.0	19	45.8	14	43.6	33
Vlaams Belang	39.0	6	44.7	3	40.9	9
Totaal	43.6	123	44.0	87	43.8	210

Tabel 12: Gemiddelde leeftijd van de jonge volksvertegenwoordigers in het Vlaams en federaal parlement op 26 mei 2014

	Vlaams Parlement		Kamer van Volksvertegenwoordigers		Totaal		Jonge verkozenen t.o.v. jongerenkandidaten (%)	Jonge verkozenen t.o.v. de volledige fractie (%)
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N		
CD&V	33.5	6	x	x	33.5	6	10.7	13.3
N-VA	31.8	6	31.6	10	31.7	16	35.6	21.1
GROEN	31.7	4	29.5	2	31.0	6	8.8	37.5
SP.a	26.0	1	34.0	1	30.0	2	3.6	6.4
Open VLD	31.0	6	x	x	31.0	6	10.7	18.2
Vlaams Belang	29.0	2	33.0	1	30.3	3	7.5	33.3
Totaal	31.6	25	31.6	14	31.6	39	12.2	18.6

Een tweede indicator die aanwijst dat jonge parlementsleden descriptieve representatie genuanceerd benaderen, is de verdeling van de commissies onder de parlementsleden. Bij de start van de legislatuur verdelen parlementsleden de verschillende mandaten in de commissies. De fractieleider begeleidt het proces, maar de eerste keuze voor een commissie ligt in de handen van het parlements lid zelf. Wanneer jonge parlementsleden bijzonder belang zouden hechten aan descriptieve representatie mogen we verwachten dat veel jonge parlementsleden de keuze zouden maken om jongerengerelateerde commissies op te volgen, zoals jeugd of onderwijs. Vooreerst tonen tabellen 13 en 14 dat jonge parlementsleden zich verspreiden over zo goed als alle commissies in beide parlementen. Deze bevinding strookt met de resultaten van de campagne, waar ook blijkt dat jongeren zich niet beperken tot specifieke thema's. Daarnaast geven geïnterviewde politici zelf aan dat *'jongerenthema's niet bestaan'*:

'dan ben je mensen in vakjes aan het steken, waar op een bepaald moment jongeren op de jongerenthema's zitten, vrouwen op de emancipatiethema's en andersgeaarden op specifieke holebithema's. Al die mensen hebben nog wel meningen over andere thema's waarbij hun persoonlijkheid ook een aspect kan zijn. Het lijkt mij belangrijker om met een jonge blik naar alles te kijken in plaats van onder te verdelen tussen de jongerenpolitiek en de grote mensenpolitiek.'

Politici merken trouwens op dat het voorvalt dat het thema dat een kandidaat behartigt, wordt beïnvloed door zijn directe leefomgeving of persoonlijkheidskenmerken. Wanneer fractieleden van allochtone origine bijvoorbeeld kiezen om thema's op te nemen gerelateerd aan integratie, is dit volgens de bevraagde volksvertegenwoordigers geen keuze louter om de communicatie te vergemakkelijken, maar is dit omdat het parlements lid ook een achtergrond of expertise heeft in die thematiek: *'op deze manier vullen vorm en inhoud elkaar perfect aan.'* Wel geloven politici dat het de aanspreekbaarheid naar de groep jongeren toe vergemakkelijkt wanneer je als politicus zelf jong bent:

'ik voel dat vooral in aanspreekbaarheid en bereikbaarheid. Je komt toch op plaatsen en evenementen waar iets oudere niet meer naartoe kunnen gaan. Traditioneel zijn dat de jeugdcafés, Rock Werchter, Tomorrowland. Daar ga je nog wel naartoe en dan spreek je ook met die jongeren.'

Tabel 13: Commissies waarin jonge volksvertegenwoordigers zetelen als vast of plaatsvervangend lid (Vlaams Parlement)

	CD&V	N-VA	GROEN	SP.a	Open VLD	Vlaams Belang	Totaal
Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn	2	3	1		3		9
Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid	4	2	1		1		8
Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid	3	3			2		8
Brussel en de Vlaamse Rand	2	2	2		1		7
Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen	1	2	2		2		7
Onderwijs	1	1	1	1	2		6
Algemeen Beleid, Financiën en Begroting	3	2			1		6
Vlaamse Opvolgingscommissie voor de Vermogens- en Mandatenaangifte	1	3	1		1		6
Cultuur, Jeugd, Sport en Media	2		1	1	2		6
Mobiliteit en Openbare Werken	2	1			1		4
Bestrijding van gewelddadige radicalisering	1	2	1				4
Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid	1	3					4
Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed	1	1		1	1		4
Reglement en Samenwerking	1	2	1				4
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	1		1		1		3

Tabel 14: Commissies waarin jonge volksvertegenwoordigers zetelen als vast of plaatsvervangend lid (Kamer van Volksvertegenwoordigers)

	CD&V	N-VA	GROEN	SP.a	Open VLD	Vlaams Belang	Totaal
Volksgezondheid, Leefmilieu en Maatschappelijke Hernieuwing		7	1				8
Buitenlandse Betrekkingen		4	1				5
Sociale Zaken		2	1	1			4
Binnenlandse Zaken, Algemene Zaken en Openbaar Ambt		4					4
Infrastructuur, Verkeer en Overheidsbedrijven		4					4
Belast met de Problemen inzake Handels- en Economisch Recht		2		1			3
Bedrijfsleven, Wetenschapsbeleid, Onderwijs, Nationale wetenschappelijke en Culturele Instellingen, Middenstand en Landbouw		2	1				3
Herziening van de Grondwet en Herziening van de Instellingen		2					2
Landsverdediging		1	1				2
Justitie		1					1
Financiën en Begroting		1					1

5.7 Jonge politici in het parlement: focus, stijl en substantiële representatie

Maar zien jonge parlementsleden jongeren in de samenleving als een groep die zij specifiek vertegenwoordigen en laten ze zich door deze groep leiden bij hun parlementaire stellingnames? Deze vraag ontleedt de verwevenheid tussen de *focus* en de *stijl* van jonge volksvertegenwoordigers (Eulau et al., 1959). De literatuurstudie geeft aan dat jonge parlementsleden in België zich waarschijnlijk sterk geografisch zullen richten, met de eigen kieskring als prioritaire referentiegroep. In tweede orde verwachten we dat jongeren deel zullen uitmaken van de functionele en individuele focus van jonge parlementsleden. De interviews bevestigen beide verwachtingen.

Op de eerste plaats analyseren we de *focus*. De grote meerderheid van de jonge parlementsleden percipieert zichzelf op de eerste plaats als vertegenwoordiger van de eigen kieskring: *'bijna alle mensen zitten hier op de eerste plaats voor hun regio. Als je kijkt naar het stemmenpotentieel van elke volksvertegenwoordiger, dan kan je een cirkel van 20 kilometer rond zijn of haar woonplaats trekken om 80% van de stemmen terug te vinden.'* Verder wordt de functionele en individuele focus van het parlements lid bepaald door eerdere beroepsachtergrond, opgedane expertise tijdens de vorige legislatuur of de eigen persoonlijkheidskenmerken. Een jong parlements lid met een achtergrond in de medische sector zal zich bijvoorbeeld profileren op het thema volksgezondheid en zich binnen dat thema richten op specifieke groepen: *'je belooft op voorhand: ik ben een verpleegkundige, ik ga mij voor onze doelgroep extra inzetten.'* Bovendien geven jonge parlementsleden met ervaring uit de vorige legislatuur aan dat ze deze legislatuur nog altijd dezelfde groepen vertegenwoordigen. Daarnaast nemen parlementsleden de vertegenwoordiging op van groepen die dicht bij de eigen leefwereld staan, zoals de eigen leeftijdsgroep: *'het is een logische keuze dat je als jonge volksvertegenwoordiger ook jongeren vertegenwoordigt.'*

Op de tweede plaats is de *stijl* van belang. Parlementsleden bewegen zich vrijer ten opzichte van de eigen partij dan vroeger (De Winter & Baudewyns, 2014; Thomassen & Andeweg, 2004) en de campagne toont aan dat jonge parlementsleden weinig verschil percipiëren op vlak van autonomie in vergelijking met oudere kandidaten. Dudzinska et al. (2014) definiëren de partij, de kiezers en de eigen overtuigingen als factoren die de besluitvorming van parlementsleden sturen. Jonge parlementsleden bevestigen deze typologie. Ze geven aan dat de partij nog steeds een dominante factor is, maar wijzen op het tweerichtingsverkeer van de besluitvorming: *'het is niet zo dat je out of the blue een standpunt krijgt van de partij en dat dan mag uitleggen aan je kiezers. Binnen de partij weeg je ook zelf op de besluitvorming.'* Wanneer parlementsleden een onderwerp behandelen met mogelijke gevolgen voor jongeren gaan ze met die groep in gesprek: *'als ik een sparringpartner nodig heb over een heikel thema dat de jongeren aanbelangt, dan betrek ik hen ook absoluut bij dat thema om samen aan het antwoord te werken.'*

Naast de descriptieve representatie, de *focus* en *stijl* van jonge parlementsleden analyseert dit onderzoek ook de substantiële representatie, namelijk: hoe vertegenwoordigen jonge politici jonge kiezers in het parlement? Op de eerste plaats identificeren jonge politici de jongeren niet als dominante referentiegroep, zoals hierboven toegelicht bij de bespreking over *focus* en *stijl*. In tweede instantie is de substantiële representatie van jongeren thema-afhankelijk. Parlementsleden geven aan dat het eenvoudiger is om jongeren te benaderen vanuit de thema's die ze behandelen, dan de jongere te zien als algemene doelgroep: *'de jongere bestaat niet, dat is steeds gebonden aan een bepaalde context, dus dan is het beter om vanuit die context de jongere te gaan bereiken en omgekeerd.'* Een voorbeeld van dergelijke contextuele benadering is een vraag die een jong parlementslid heeft gesteld in de plenaire vergadering over uitzendarbeid:

'onderzoek naar uitzendarbeid had aangetoond dat sommige jongeren al vijf jaar aan de slag waren met week en dag contracten. Als jonge werknemer word je een speelbal en daar heb ik met heel veel jongeren over gesproken. De vraag die ik toen stelde was heel hard geïnspireerd door die contacten, omdat je dat verhaal ook herkent bij heel veel van je vrienden, die hetzelfde meemaakten of nog altijd meemaken.'

Wanneer er een specifiek jongerenissue wordt geagendeerd binnen een andere commissie dan de commissie jeugd, waar alle volksvertegenwoordigers een structureel contact onderhouden met het georganiseerde jongerenveld, treden er drie mogelijke processen in werking. Vooreerst neemt het betrokken parlements lid contact met een parlements lid of lid van de eigen partij die een achtergrond of expertise heeft in de opgeworpen problematiek. Daarnaast is het mogelijk dat het betrokken parlements lid een of meerdere jongerenafdelingen van de eigen partij contacteert als klankbord. Een derde algemeen proces is de bespreking van het onderwerp op de fractievergaderingen, waar elk parlements lid vanuit het eigen perspectief feedback voorziet op het onderwerp. De som van deze meningen moet een optimale besluitvorming garanderen. Dit laatste gebeurt ook wanneer een partij bijvoorbeeld een nieuw wetsvoorstel ontwerpt en nagaat welke gevolgen het heeft voor verschillende groepen:

'het is niet dat wij een sjabloon hebben: wat betekent dit voor die doelgroep en wat betekent dit voor die doelgroep, maar dat zit er automatisch in. Op het partijbestuur zijn dan ook heel veel mensen van verschillende fracties en verschillende achtergronden vertegenwoordigd, ook jongeren. Als er op dat moment bijvoorbeeld voor hen iets nadelig is, moeten ze dat dan zeggen.'

Deze vormen van substantiële representatie waren vast te stellen bij de grote meerderheid van de bevraagde jonge parlementsleden.

Op vlak van communicatie maken jonge politici bewuste keuzes. Binnen het parlement en in de commissies nemen ze vaak ook de vertegenwoordiging op van groepen die buiten de geografische, functionele of individuele focus vallen, maar de tussenkomsten of initiatieven ten aanzien van die groepen vinden vaak moeilijker hun weg naar de buitenwereld en communiceren ze niet actief naar de publieke opinie in brede zin van het begrip. In persberichten, via sociale media en op hun website plaatsen politici de berichten die politiek en electoraal interessant zijn voor de groep die zij definiëren als hun achterban:

'sommige dingen komen niet naar buiten, maar doe je evenzeer. Andere dingen waarvan je weet, dit zal een scoop zijn, breng je dan zelf naar buiten. Inschakelingsuitkeringen naar jongeren, dat is iets dat opgepikt wordt. De partij weet ook dat ik daarrond werk, dus heb ik daar wel media-aandacht gekregen in de geschreven pers.'

Daarnaast wijzigen parlementsleden klemtonen wanneer ze in contact treden met verschillende groepen. De focus op jongeren is hier soms een onderdeel van, maar dan enkel wanneer het parlementslid in contact treedt met een jong publiek:

'het bredere verhaal wordt overal gebracht, maar er zal hier en daar een beetje meer focus liggen op de doelgroep die voor u zit. Dan gaat het eigenlijk over alle thema's die over de politiek gaan, maar dan focus je je wel heel sterk op die jongeren. Dat is in uitzonderlijke gevallen: echt pas wanneer het op uitnodiging van de jongeren is, benadruk je ook wat je voor hen doet.'

In dit opzicht verschilt de campagneperiode tegenover het werk in het parlement. In de campagne vallen de groepen die politici wensen te vertegenwoordigen samen met de groepen naar wie ze communiceren. Bij het werk in het parlement levert het parlementslid werk voor verschillende groepen, maar volgt daarna een selectie naar welke groepen een gerichte communicatie volgt. In beide gevallen zijn de groepen naar wie het parlementslid communiceert een sterke indicator voor de groepen die het parlementslid als prioritair ziet om te vertegenwoordigen.

Dit laatste onderdeel over communicatie sluit de bespreking van de jonge politicus in het parlement af. Hieronder gaat het laatste deel van de resultaatbespreking dieper in op de verschillen die jonge politici waarnemen in vergelijking met hun oudere collega's.

5.8 Jonge en oude politici in het parlement

Een parlamentslid laat zich ontvallen dat *'jonge collega's elkaar wel opzoeken en veel gemakkelijker en opener met elkaar praten dan anderen.'* Dit citaat is een directe verwijzing naar de verhouding tussen jongeren en ouderen in het parlement. In de campagne bleken al een aantal verschillen tussen jong en oud, en ook in het Vlaamse en federale parlement zien jonge volksvertegenwoordigers, over de grenzen van partijen heen, verschillen met hun oudere tegenhangers. De meest opvallende hiervan situeren zich op vlak van stijl, alhoewel leeftijd volgens sommigen ook invloed uitoefent op de politieke besluitvorming.

Een eerste verschil waar alle bevraagde parlementsleden op wijzen is de communicatie en toegankelijkheid van politici. Jonge politici percipiëren zichzelf in het algemeen als toegankelijker en bereikbaarder dan hun oudere collega's: *'die oudbakken politici bewaren toch iets meer afstand met de mens in kwestie, en is dat ook mee door sociale media. Het feit dat wij altijd en overal bereikbaar zijn, zorgt er wel voor dat men gemakkelijker de weg vindt naar onze nieuwe generatie.'* Jongeren zouden ook lossier omspringen met de formele geplogenheden van het parlement: *'wij zijn veel minder stijf. We gaan niet met een delegatie naar officiële afspraken en hebben een veel vlottere omgang met de mensen. We doen gewoon en als er problemen zijn proberen we die aan te pakken.'* Samengevat stelt een parlamentslid: *'er is een andere stijl, er is een andere manier van communiceren, er is een andere manier van in het leven staan. Wat logisch is, er is ook een andere generatie.'*

Een tweede verschil is de politieke bril die jong en oud opzetten. Volgens sommigen *'is ideologie bij jongeren minder dominant, terwijl een aantal oudere parlementsleden nog iets meer in hun dogmatische ideologie zitten.'* Een tweede gepercipieerd verschil is het contrast tussen de blik op de toekomst van jongeren enerzijds en de blik op het nu van de oudere volksvertegenwoordigers anderzijds. Een voorbeeld uit het thema energie: *'dat is voor ons wel belangrijk, dat we de klemtoon leggen op de blik vooruit. Verhaaltjes van we gaan nu een plan maken voor volgende winter, dat is allemaal goed en wel, maar wij zullen hier binnen 10 en 20 jaar ook nog zijn.'*

Een derde verschil is de positionering van de jongere tegenover de besluitvormingsprocessen in het algemeen: *'wij zijn ook opgegroeid in een maatschappij waar het vertrouwen in de politiek weg was. Ik denk dat de jongeren proberen, hoe moeilijk het ook is, om de omslag te maken naar een jong, fris parlement waarin tijd is voor debat en beslissingen sneller zouden moeten gaan.'*, en de profilering binnen de eigen partij: *'een jongere mag toch eens een stem laten horen die helemaal tegen de partij in gaat.'*

Bovenstaande citaten presenteren een algemeen beeld en verklaren niet elk individueel verschil tussen jonge en oude parlementsleden. Verschillende parlementsleden halen aan dat er zowel tussen jongeren als ouderen ook verschillen zijn. Bovendien zien jonge volksvertegenwoordigers ook gelijkenissen: *'iedereen werkt wel een beetje op dezelfde manier. Het stellen van vragen, tussenkomsten, voorstellen van decreet, de representatie her en der. Ik denk dat dat de meesten, of ze nu jong of oud zijn, daar op dezelfde manier mee omgaan.'*

6. Zoals de ouden zongen, piepen de jongen?

Percipiëren jonge politici zich als vertegenwoordigers van jonge kiezers? Ja, maar dit betekent niet dat de band tussen jonge kiezer en jonge politicus exclusief is en jonge politici steeds actief communiceren naar jonge kiezers. Bovendien houden jonge politici in hun besluitvorming en werk als volksvertegenwoordiger ook rekening met andere groepen, zoals de eigen kieskring in haar geheel en groepen gedefinieerd vanuit de beroepsgroep van de jonge volksvertegenwoordiger. Wat dit laatste betreft, verschillen jonge politici weinig van hun oudere collega's, terwijl er op andere vlakken weldegelijk verschillen zijn tussen jong en oud. Deze conclusie bespreekt de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek en geeft aanzetten voor vervolgonderzoek.

Descriptieve representatie in de campagne. Op de eerste plaats stellen we vast dat de leeftijdsgemiddelden van alle jongeren over de partijgrenzen heen tijdens de campagne dicht tegen elkaar aanleunen. De jongerenkandidaat is gemiddeld 29 jaar en alle jongerenkandidaten samen maken 24% uit van het kandidatenbestand. De verschillen tussen het Vlaamse en federale verkiezingsniveau zijn over het algemeen miniem. Zoals verwacht in de literatuurstudie stelt dit onderzoek links-rechtstegenstellingen vast tussen partijen. Linkse partijen plaatsen gemiddeld meer jongeren op hun lijsten dan rechtse partijen, al valt voor de Vlaamse case ook de tegenstelling op tussen traditionele en niet-traditionele partijen. Dit onderzoek bevestigt de hypothese dat linkse partijen meer jongeren op hun lijsten plaatsen dan rechtse partijen.

Deze links-rechtstegenstelling wordt niet bevestigd wanneer we controleren voor de plaats die jongerenkandidaten op de lijsten krijgen. Jongerenkandidaten krijgen gemiddeld een 12e plaats op het Vlaamse niveau en een negende plaats op het federale niveau. De verschillen binnen partijen per verkiezingsniveau zijn groot, dus is het niet mogelijk om hieruit een patroon te ontwaren. Dit onderzoek weerlegt hypothese 2: linkse partijen geven hun jongeren geen hogere lijstplaatsen dan rechtse partijen. Bovendien blijkt dat jongeren gemiddeld evenveel realistische plaatsen krijgen in vergelijking met hun proportionele aanwezigheid op de lijsten. Dit toont aan dat jongeren niet meer of minder kans maken op verkiezing dan oudere kandidaten.

Op de derde plaats onderzochten we de rol van de jongeren in de lijstvorming. Vooreerst houden provinciale lijstvormingscomités en de partijtop elkaar in evenwicht wat betreft de lijstvorming. Dit leidt tot een grote heterogeniteit in de lijstvorming. Een tweede factor die de plaatsing van jongerenkandidaten determineert is het verschil tussen het Vlaamse en federale niveau. Op het Vlaamse niveau zijn er meer plaatsen dan op het federale, al blijkt uit de cijfers dat de proportionele vertegenwoordiging van jongerenkandidaten op beide niveaus even groot is.

Drie contextuele variabelen oefenen invloed uit op de individuele campagnes van jongerenkandidaten: de partij en haar jongerenafdeling, het budget en de wetgeving. Vooreerst blijkt dat partijen geen interne quota hanteren waarbij een verplicht aantal jongeren op de lijsten moet verschijnen. GROEN geeft als enige partij aan dat jonge kiezers tijdens de campagne een specifieke en prioritaire doelgroep waren. Als partijstructuur staat de jongerenafdeling het dichtste bij de ondersteuning van de jongerenkandidaat. Uit dit onderzoek blijkt dat jongerenkandidaten van Jong CD&V, Jong VLD en Jong GROEN de sterkste ondersteuning werd geboden om zich tijdens de campagne als jongerenkandidaat te profileren. Jongerenkandidaten beschikken over een kleiner budget dan oudere kandidaten en de partij financiert een groter deel van de campagnes van jongerenkandidaten dan die van oudere kandidaten. Dit heeft invloed op de autonomie: jongerenkandidaten ervaren naar eigen zeggen minder autonomie dan oudere kandidaten bij het ontwikkelen van hun individuele campagnes. Hiermee bevestigt dit onderzoek de hypothesen dat jongerenkandidaten een kleiner budget hebben en zich minder autonoom voelen dan oudere kandidaten.

Substantiële representatie in de campagne. Onder welke omstandigheden richt een jongerenkandidaat zich op het jonge segment van het electoraat en hoe exclusief is deze band? De eigen leeftijd, eerdere bestuurservaring, socialisatie en de lijstplaats bepalen of en in welke mate een kandidaat zich richt op jonge kiezers. Een jonge kandidaat zonder politieke ervaring met een achtergrond in het jeugdwerk die op een strijdplaats staat, zal zich met een grote waarschijnlijkheid sterk en exclusief richten op het aanspreken van jonge kiezers. Daarnaast geeft een groot aantal jongerenkandidaten aan dat ze zichzelf als jongere profileren, maar dit betekent volgens hen niet dat ze zich richten tot jonge kiezers. Zich profileren als jongerenkandidaat biedt de kandidaat politiek bestaansrecht en het is een interessante profilering tegenover alle kiezers. Een algemene vaststelling is dat jongerenkandidaten er niet van overtuigd zijn dat jonge kiezers stemmen op jonge politici.

De jongerenprofilering uit zich het sterkst in de vorm en inhoud van de individuele campagnes van jongerenkandidaten. Dit onderzoek bevestigt hypothese 5. Jongerenkandidaten maken meer gebruik van sociale media dan oudere kandidaten, maar hechten ook meer belang aan de klassieke campagnemiddelen dan oudere kandidaten. De jongerenkandidaat maximaliseert de gebruikte campagnemiddelen en richt zich niet louter op het gebruik van sociale media. Twee typische campagnemiddelen van jongerenkandidaten zijn brieven gericht op de eigen leeftijdsgroep en schooldebatten. Inhoudelijk beperkt de jongerenkandidaat zich niet tot zogenaamde jongerenthema's, waaruit blijkt dat de jongerenkandidaat niet in het hokje van 'de jongere' wil worden gedrongen.

Descriptieve representatie in het parlement. Het jonge parlementslid is gemiddeld 32 jaar. 24% van alle verkozen parlementsliden is jonger dan 35 op 26 mei 2014. Er zijn verschillen tussen partijen. GROEN telt 37%, Vlaams Belang 33%, N-VA 21%, Open VLD 18%, CD&V 13% en SP.a 6% jonge parlementsliden. De bevroegde politici benadrukken dat ook oudere volksvertegenwoordigers de stem van de jonge kiezer kunnen vertegenwoordigen. Jonge parlementsliden zijn er wel van overtuigd dat jonge kiezers jonge parlementsliden makkelijker kunnen bereiken en aanspreken dan oudere parlementsliden. Er is geen links-rechtstegenstelling vast te stellen in de descriptieve representatie in het parlement en het grote verschil tussen GROEN en SP.a valt op. Net zoals in de campagne spitsen jonge parlementsliden zich niet toe op zogenaamde jongerenthema's.

Substantiële representatie in het parlement. De representatie van de eigen kieskring is voor elke bevroegde politicus prioritair. Binnen de kieskring en afhankelijk van de thema's die jonge politici behartigen, bakenen ze verschillende te vertegenwoordigen groepen af, waar de jonge kiezer deel van uitmaakt. Uit het onderzoek blijkt dat deze gerichtheid op jongeren voornamelijk voorkomt omdat het parlementslid zelf nog jong is en de eigen leefwereld op die manier invloed uitoefent. Politici passen hun communicatie aan naargelang de doelgroep waar ze zich op richten en laten zich in hun besluitvorming sturen door de partij, de kiezer en de eigen standpunten en ideeën.

Naast de descriptieve en substantiële representatie bemerken jonge politici verschillen met hun oudere collega's. Jonge parlementsliden percipiëren zichzelf door hun intensief gebruik van sociale media over het algemeen als toegankelijker en bereikbaarder. Directe communicatie met het electoraat en de burger onderscheiden hen met hun oudere collega's. Sommige jonge politici stellen dat ideologie bij hen minder dominant is dan bij hun oudere tegenhangers en bemerken een verschillende bril om naar de politiek in het algemeen te kijken. Jonge politici ervaren de huidige processen van besluitvorming als te traag en vinden van zichzelf dat ze als jongere op gepaste ogenblikken het recht en de plicht hebben om in te gaan tegen de partijlijn.

Gezien het exploratief karakter van dit onderzoek biedt de analyse van de resultaten ook een aantal aanknopingspunten voor vervolgonderzoek.

Op de eerste plaats blijft descriptieve representatie op basis van leeftijd voorlopig onderbelicht door de politieke wetenschap. Uit deze case blijkt dat het gemiddelde aantal jongerenkandidaten en jonge volksvertegenwoordigers proportioneel gezien in verhouding is tot het aantal jonge kiezers: ongeveer 21%, maar voelen die jonge kiezers zich daarom wel of niet vertegenwoordigd en identificeren ze zich ook met jonge politici? Op basis van verkiezingsresultaten, bevestigingen bij jonge kiezers of experimenten kan vervolgonderzoek deze vraag nagaan. In aanvulling op onderzoek bij jonge kiezers, kan men ook nagaan in hoeverre leeftijd als toekomstige breuklijn in de samenleving zal opspelen. Volgens Enyedi (2008) leidt ontzuiling tot een herstructurering van het electoraat, waarbij de tegenstelling tussen jong en oud in de toekomst scherp naar boven zal komen. Dit was ook een van de motivaties waarom Caramani et al. (2014) jonge kiezers definiëren als een nieuwe groep in het electoraat tegenover oude groepen, zoals arbeiders.

Een volgende vraag is de invloed die de samenstelling van het parlement uitoefent op de besluitvorming? Is het zo dat wanneer er meer jongeren in het parlement zetelen er ook meer besluitvorming gericht op de doelgroep jongeren zal plaatsvinden? Onderzoek naar de vertegenwoordiging van vrouwen in het parlement lijkt alvast in deze richting te wijzen, maar kan dit ook wetenschappelijk worden aangetoond voor leeftijdsgroepen? Een comparatief en longitudinaal onderzoeksopzet zou hier antwoord op kunnen bieden. Een laatste vraag benadert het leeftijdsperspectief vanuit de oudere politici. Bevestigen zij de waarnemingen van dit onderzoek en hoe kijken zij naar leeftijd als determinant in het politieke werk? Ervaren zij generatieverschillen en hoe beïnvloedt hun leefwereld de politieke besluitvorming? Laten zij zich sterker leiden door een vergrijzend electoraat dan jonge politici zich laten leiden door het jonge segment?

Op de derde plaats is verder onderzoek nodig naar doelgroepencommunicatie van politieke partijen en individuele parlementsleden. In welke mate wordt de kandidaat en het parlements lid aanzien als een communicatiemiddel en hoe segmenteren partijen en parlementsleden het electoraat? Volgens dit onderzoek wordt het jonge parlements lid momenteel nog niet ten volle ingezet als aanspreekpunt voor jonge kiezers, maar wijzigt dit in de toekomst? En welke andere groepen spreken partijen aan via volksvertegenwoordigers met andere achtergronden? Aanvullend is het interessant om te bekijken of het aanspreken van het electoraat in de toekomst in toenemende mate door de kandidaat of door de partij zal gebeuren. Verschillende auteurs stellen ook in België toegenomen personalisering vast (De Winter & Baudewyns, 2014), maar welke gevolgen heeft dit voor de communicatie naar de kiezers?

7. Kritische reflectie

Afsluitend formuleert dit onderzoek nog een aantal kritische reflecties ten opzichte van het eigen onderzoekswerk en –proces.

De literatuur reikt een aantal aanknopingspunten aan, maar dit onderzoek slaagt er te weinig in om zich volledig in te bedden in de wetenschappelijke literatuur, wat het ook moeilijk maakt om een volledige terugkoppeling naar de theorievorming te maken. De resultaten en bevindingen liggen wel in lijn met eerder onderzoek en de conclusie reikt ideeën aan voor verder onderzoek.

Een tweede punt van aandacht is het moment en de plaats van dit onderzoek. Deze studie benadert Vlaamse volksvertegenwoordigers voor, tijdens en ten hoogste een jaar na de verkiezingen van 25 mei 2014. Beide elementen werken sterk door in de resultaten. Hierdoor kunnen we de generaliseerbaarheid van deze resultaten voor buitenlandse cases of onderzoeken op andere momenten niet garanderen, wanneer dit onderzoeksopzet en de resultaten zonder aanpassing of interpretatie worden overgenomen. Bij mogelijk vervolgonderzoek moet dus aandacht zijn voor de invloed van het moment en de plaats van het onderzoek.

Daarnaast hangt de externe validiteit ook sterk samen met de gebruikte onderzoeksmethoden. De combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve technieken is bijzonder geschikt voor een eerste exploratie, maar voor specialistischere studie naar bijvoorbeeld een van de aangereikte suggesties voor vervolgonderzoek kan een experiment, een longitudinaal of een comparatief onderzoeksdesign beter geschikt zijn.

Een andere keuze van dit onderzoek die sterk inwerkt op de resultaten, is de afbakening van de jonge volksvertegenwoordiger op een leeftijd van 35 jaar. Deze afbakening is een arbitraire keuze van dit onderzoek, gemotiveerd in het methodologisch kader, omdat er ook in de samenleving of binnen politieke partijen geen consensus is tot welke leeftijd *de jongere* reikt. Er komt binnenkort wel een nieuw wettelijk kader waarbij je als individu tot lid van een jongerenorganisatie gerekend kan worden tot en met 30 jaar.

De verwerking en codering door één interviewer leidde tijdens het onderzoeksproces mogelijk tot bias of interpretatie. Er is met striktheid en aandacht gelet op het uitfilteren van elk vorm van interpretatie tijdens de verwerking van het onderzoeksmateriaal, maar dit kan men nooit volledig uitsluiten.

8. Bibliografie

- Abts, K., Swyngedouw, M., & Meuleman, B. (2015). Het profiel van de Vlaamse kiezers in 2014. Leuven: Instituut voor Sociaal en Politiek Opinieonderzoek.
- Brotcorne, P., Mertens, L., & Valenduc, G. (2009). Offline jongeren en de digitale kloof. *Over het risico op ongelijkheden bij 'digital natives'*. Brussel: POD Maatschappelijke Integratie FTU Fondation Travail-Université, Centre de Recherche Travail & Technology.
- Caramani, D., Celis, K., & Wauters, B. (2014). The Representation and Old and New Groups in Europe. *Political Representation in the Twenty-First Century*. Oxford: Oxford University Press (forthcoming).
- Correa, T., Hinsley, A. W., & De Zuniga, H. G. (2010). Who interacts on the Web?: The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 247-253.
- De Winter, L., & Baudewyns, P. (2012). *Campaign with social network tools in Belgium: who are the candidates and for which are they campaigning?* Paper presented at the European Consortium for Political Research, Joint Sessions of Workshops.
- De Winter, L., & Baudewyns, P. (2014). Candidate centred campaigning in a party centred context: The case of Belgium. *Electoral Studies*.
- Deschouwer, K., & Depauw, S. (2014). *Representing the People: A Survey Among Members of Statewide and Substate Parliaments*: Oxford University Press.
- Deschouwer, K., Depauw, S., & André, A. (2014). Representing the People in Parliaments. *Representing the People: A Survey Among Members of Statewide and Substate Parliaments*, 1.
- Dudzinska, A., Poyet, C., Costa, O., & Weßels, b. (2014). Representational Roles In: Deschouwer, Kris and Depauw, Sam. *Representing the People. A Survey among Members of Statewide and Substate Parliaments*.
- Enyedi, Z. (2008). The social and attitudinal basis of political parties: cleavage politics revisited. *European Review*, 16(03), 287-304.
- Erzeel, S., Caluwaerts, D., & Celis, K. (2014). From Agency to Institutions and Back: Comparing Legislators' Acting on behalf of Women in Parliamentary Democracies.
- Eulau, H. (1986). *Politics, self, and society: A theme and variations*: Harvard University Press.
- Eulau, H., & Karps, P. D. (1977). The puzzle of representation: Specifying components of responsiveness. *Legislative Studies Quarterly*, 233-254.
- Eulau, H., Wahlke, J. C., Buchanan, W., & Ferguson, L. C. (1959). The Role of the Representative: Some Empirical Observations on the Theory of Edmund Burke. *American Political Science Review*, 53(03), 742-756.
- Gay, C. (2002). Spirals of trust? The effect of descriptive representation on the relationship between citizens and their government. *American Journal of Political Science*, 717-732.
- Hargittai, E. (2010). Digital Na(t)ives? Variation in internet skills and uses among members of the "Net Generation". *Sociological inquiry*, 80(1), 92-113.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *new media & society*, 9(4), 671-696.

- Maddens, B., Put, G.-J., & Smulders, J. (2014). *Het DNA van de kandidaten: Een doorlichting van de kandidaten voor de Kamerverkiezingen van 1987 tot 2010*: Acco.
- Maddens, B., Smulders, J., & Put, G.-J. (2014). De uitgaven van de Vlaamse partijen voor de federale, regionale en Europese verkiezingen van 25 mei 2014. *Vives Briefings*, 2014.
- Mansbridge, J. (1999). Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent “yes”. *The Journal of Politics*, 61(03), 628-657.
- Marynissen, T. (2006). *Zijn de Belgische Socialistische verkiezingscampagnes modern?* : Universiteit Antwerpen, Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen.
- McKinney, M. S., & Banwart, M. C. (2008). The election of a lifetime. *Communication in the*, 1-9.
- Nielsen, R. K. (2012). *Ground wars: Personalized communication in political campaigns*: Princeton University Press.
- Norris, P. (2000). *A virtuous circle: Political communications in postindustrial societies*: Cambridge University Press.
- Pilet, J.-B., Freire, A., & Costa, O. (2012). Ballot structure, district magnitude and constituency-orientation of MPs in proportional representation and majority electoral systems. *Representation*, 48(4), 359-372.
- Pitkin, H. F. (1967). *The concept of representation*: Univ of California Press.
- Selwyn, N. (2009). *The digital native-myth and reality*. Paper presented at the Aslib Proceedings.
- Smulders, J., Put, G.-J., & Maddens, B. (2014). Een vergelijkende analyse van het profiel van de kandidaten voor de Kamerverkiezingen van 1987 tot en met 2014. *status: published*.
- Thomassen, J., & Andeweg, R. B. (2004). Beyond collective representation: individual members of parliament and interest representation in the Netherlands. *The Journal of Legislative Studies*, 10(4), 47-69.
- Thomassen, J., & Schmitt, H. (1997). Policy representation. *European Journal of Political Research*, 32(2), 165-184.
- Uslaner, E. M., & Weber, R. E. (1983). Policy congruence and American state elites: Descriptive representation versus electoral accountability. *The Journal of Politics*, 45(01), 183-196.
- Van Looy, L., & Elst, M. (2014). *Het Vlaams Parlement: verkiezing en statuut van de Vlaamse volksvertegenwoordigers*: Kluwer.
- Verleden, F. (2013). De toegang tot de parlementaire elite. Politieke rekrutering en lijstvorming in België in historisch perspectief. *status: published*.
- Walrave, M., & Van Ouytsel, J. (2014). *Mediawijs online: jongeren en sociale media*: Lannoo Meulenhoff-Belgium.
- Watkins, S. C. (2009). *The young and the digital: what the migration to social-network sites, games, and anytime, anywhere media means for our future*: Beacon Press.
- Wauters, B. (2007). Zelfstandigen in de Belgische politiek: een kwantitatieve analyse.
- Weekers, K., & Maddens, B. (2009). *Het geld van de partijen*: Acco.

9. Lijst met tabellen

TABEL 1: TOTALE POPULATIE EN BEVRAAGDE STEEKPROEF VAN JONGE VOLKSVERTEGENWOORDIGERS PER PARTIJ EN PER BESTUURSNIJVEAU	13
TABEL 2: GEMIDDELDE LEEFTIJD VAN ALLE KANDIDATEN BIJ DE VERKIEZINGEN 2014 VOOR HET FEDERALE EN VLAAMSE NIVEAU IN DE NEDERLANDSTALIGE KIESKRINGEN	16
TABEL 3: GEMIDDELDE LEEFTIJD VAN JONGERENKANDIDATEN BIJ DE VERKIEZINGEN 2014 VOOR HET FEDERALE EN VLAAMSE NIVEAU IN DE NEDERLANDSTALIGE KIESKRINGEN	16
TABEL 4: PROPORTIONELE VERDELING VAN HET AANTAL JONGERENKANDIDATEN PER PARTIJ PER VERKIEZINGSNIVEAU	18
TABEL 5: GEMIDDELDE LIJSTPLAATS VAN JONGERENKANDIDATEN	19
TABEL 6: AANTAL REALISTISCHE EN NIET-REALISTISCHE PLAATSEN VOOR JONGERENKANDIDATEN PER PARTIJ PER VERKIEZINGSNIVEAU (IN %)	23
TABEL 7: GEPERCIPIEERDE AUTONOMIE BIJ HET ONTWIKKELEN VAN DE EIGEN CAMPAGNE	31
TABEL 8: TE BESTEDEN BUDGET EN AANDEEL PARTIJFINANCIERING VAN DE INDIVIDUELE CAMPAGNES OPGESPLITST TUSSEN JONG EN OUD	31
TABEL 9: VERSCHIL TUSSEN GEBRUIK (IN %) EN BELANG (SCHAAL OP 4) VAN CAMPAGNEMIDDELEN JONG EN OUD	39
TABEL 10: VERSCHIL TUSSEN INZET (IN %) EN BELANG (SCHAAL OP 4) VAN CAMPAGNEACTIVITEITEN JONG EN OUD	39
TABEL 11: GEMIDDELDE LEEFTIJD VAN DE FRACTIES IN HET VLAAMS EN FEDERAAL PARLEMENT OP 26 MEI 2014	42
TABEL 12: GEMIDDELDE LEEFTIJD VAN DE JONGE VOLKSVERTEGENWOORDIGERS IN HET VLAAMS EN FEDERAAL PARLEMENT OP 26 MEI 2014	42
TABEL 13: COMMISSIES WAARIN JONGE VOLKSVERTEGENWOORDIGERS ZETELEN ALS VAST OF PLAATSERVANGEND LID (VLAAMS PARLEMENT)	44
TABEL 14: COMMISSIES WAARIN JONGE VOLKSVERTEGENWOORDIGERS ZETELEN ALS VAST OF PLAATSERVANGEND LID (KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS)	45

10. Lijst met figuren

FIGUUR 1: SPREIDING VAN LIJSTPLAATS VAN JONGERENKANDIDATEN VOOR DE VLAAMSE VERKIEZINGEN, GESORTEERD VAN HOGE SPREIDING NAAR LAGE SPREIDING	22
FIGUUR 2: SPREIDING VAN LIJSTPLAATS VAN JONGERENKANDIDATEN VOOR DE FEDERALE VERKIEZINGEN, GESORTEERD VAN HOGE SPREIDING NAAR LAGE SPREIDING	22

11. Appendix

11.1 Dataverzameling: semigestructureerd interview

Bijlage a is de vragenlijst op basis waarvan de semigestructureerde interviews met de jonge parlementsliden werden afgenomen.

A. Kern van de volksvertegenwoordiging.

De A-vragen stellen vast wie de volksvertegenwoordiger vertegenwoordigt, hoe belangrijk hij of zij de vertegenwoordiging van groepen beschouwt en of jongeren tot deze groepen behoren.

- a. U bent volksvertegenwoordiger. In uw mandaat als volksvertegenwoordiger en volgens uw eigen opvattingen: wie vertegenwoordigt u?
- b. Kan u aangeven hoe belangrijk volgens u de vertegenwoordiging van bepaalde groepen is in uw eigen mandaat als volksvertegenwoordiger?
- c. Kan u in een top-3 aangeven welke groepen u volgens uw eigen opvatting prioritair vertegenwoordigt?
- d. Kan u aangeven hoe belangrijk u het vindt om jongeren als groep te vertegenwoordigen?
- e. Kan u aangeven hoe belangrijk uw partij het volgens u vindt om jongeren als groep te vertegenwoordigen?
- f. Uit onderzoek blijkt dat jonge volksvertegenwoordigers zoals u meer belang hechten aan het vertegenwoordigen van bepaalde groepen dan oudere volksvertegenwoordigers. Kan u dit vanuit uw eigen ervaring bevestigen of weerleggen?

B. Vertegenwoordiging van jongeren: als volksvertegenwoordiger.

De B-vragen peilen naar de motivatie van de volksvertegenwoordiger om jongeren als groep te vertegenwoordigen en hoe hij of zij de jongeren substantief vertegenwoordigt. Afsluitend peilt deze set naar het belang dat jonge parlementsliden hechten aan de descriptieve vertegenwoordiging van jongeren.

- a. U gaf aan de vertegenwoordiging van jongeren als groep [...] te vinden. Kan u aangeven waarom u volgens uzelf [*weinig – middelmatig – veel*] belang hecht aan de vertegenwoordiging van jongeren als groep?
- b. Bent u van mening dat u als jonge volksvertegenwoordiger ook de belangen van jongeren dient op te nemen? Voelt u zich als politicus op een specifieke manier verbonden met de leeftijdsgroep waartoe u zelf behoort? Extra vraag: peilen naar *identification-effect*. [eventueel deze op een ander moment stellen?]

- c. Hoe vertaalt deze vertegenwoordiging van jongeren zich volgens u in uw mandaat als volksvertegenwoordiger:
- Richt u zich bij het uitvoeren van uw mandaat specifiek op jongeren?
 - Neemt u binnen uw fractie de jongerenthema's op? Worden er binnen de fractie of de partij afspraken gemaakt dat de jongere volksvertegenwoordigers ook de vertegenwoordiging van jongeren of jongerenthema's op zich nemen?
 - Heeft u regelmatig contact met jongerenorganisaties? Zo ja, hoe vaak ongeveer en zo nee, waarom niet?
 - Inspireerden deze contacten u al in uw wetgevend of parlementair werk? Met andere woorden: baseerde u al parlementaire vragen, tussenkomsten of wetsvoorstellen op contacten met jongeren?
 - Heeft u als jongere het gevoel dat u jongeren ook makkelijk/makkelijker kan aanspreken of benaderen?
 - Wijzigt u uw communicatie naar jongeren ten opzichte van andere burgers?
 - Andere stijl?
 - Andere boodschap?
- d. Bent u van mening dat de samenstelling van het parlement een afspiegeling van de demografie zou moeten zijn? Met andere woorden: vindt u dat elke leeftijdsgroep proportioneel in het parlement moet zijn vertegenwoordigd? Waarom wel of waarom niet?
- e. Uit eerder onderzoek blijkt dat 12.3% van Europese volksvertegenwoordigers het belangrijk vindt dat de demografie weerspiegeld wordt in de samenstelling van het parlement. Daarentegen vindt gemiddeld 44.7% van de bevroagde volksvertegenwoordigers dat de vertegenwoordiging van jongeren belangrijk tot heel belangrijk. Wat is uw mening over deze tegenstelling?
- f. Bent u over het algemeen van mening dat jonge volksvertegenwoordiger hun mandaat op een andere manier opnemen dan oudere volksvertegenwoordigers? Kan u hier iets over vertellen op basis van uw eigen ervaring?

C. Vertegenwoordiging van jongeren: voor en tijdens de campagne.

De C-vragen peilen naar het belang dat de bevroagde volksvertegenwoordigers hechtten aan het bereiken van jongeren als doelgroep tijdens hun verkiezingscampagne en hoe hij of zij dit in de praktijk bracht.

- a. Nog niet zolang geleden voerde u campagne om te kunnen zetelen als volksvertegenwoordiger. Waren jongeren voor u tijdens uw campagne een doelgroep waar u specifiek aandacht aan besteedde?
- b. Hoe probeerde u de jongeren te bereiken?
- c. Zou u kunnen aangeven hoe belangrijk jongeren als doelgroep voor u waren tijdens uw campagne?
- d. Zou u kunnen aangeven hoe belangrijk jongeren als doelgroep volgens u voor uw partij waren tijdens de campagne?

- e. Schoof uw partij u tijdens de campagne expliciet naar voor als jongere? Profileerde u zichzelf sterk als jongere? Zo ja, hoe deed u dat en zo nee, waarom deed u dat niet?
- f. Bestaan er volgens u gevaren bij dergelijk (sterke) oriëntering naar deze doelgroep? Doorvragen: mogelijk schrikt u andere potentiële kiezers af door een te sterke gerichtheid op één bepaalde groep?
- g. Geloof u dat jonge kiezers zich makkelijker laten overtuigen door jonge kandidaten of meer geneigd zijn hun stem te geven aan jongere kandidaten?
- h. Bent u van mening dat er een verschil bestaat in de campagnes die jongere kandidaten voeren in vergelijking met hun oudere collega's? Heeft u dergelijke verschillen ervaren tijdens de afgelopen campagneperiode?
- i. Uit recente onderzoeksgegevens blijkt dat er op het eerste zicht weinig verschil bestaat in de manier waarop oudere en jongere kandidaten campagne voeren. Op vlak van sociale media geven bijvoorbeeld zowel oudere als jongere kandidaten aan dit zeer belangrijk te vinden en te gebruiken tijdens hun campagneperiode. Ik had hier een duidelijk verschil verwacht tussen jongeren en ouderen? [Enkel bij Twitter zag je een duidelijk verschil in gebruik tussen jongere en oudere kandidaten?]
- j. Uit diezelfde gegevens blijkt dat jongeren bij het ontwikkelen van hun campagne eenzelfde mate van autonomie t.o.v. de partij ervoeren als oudere kandidaten. Ik had nochtans verwacht dat er op jongeren juist iets meer toegekeken zou worden?
- k. Speelt leeftijd volgens u een rol bij het lijstvormingsproces? [achtergrond: uit eerder longitudinaal onderzoek blijkt dat jongeren, net zoals ouderen, minder kans maken op een verkiesbare plaats.]